

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ukládání trestů při souběhu trestných činů

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Heranová, Ph. D.

Katedra: Trestní právo

Datum vypracování práce: 15. listopadu 2019

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 127 321 znaků včetně mezer.

Válová Petra

V Praze dne 15. listopadu 2019

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce JUDr. Simoně Hernové, Ph.D za ochotu, odborné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Dále chci poděkovat své rodině a přátelům za pomoc a cenné připomínky při psaní této práce.

Obsah

Úvod	6
1 Pojem skutek	8
1.1 Definice pojmu	8
1.2 Jednota a totožnost skutku	9
1.3 Skutek a pokračování v trestném činu	10
1.4 Shrnutí pojmu skutek a jeho význam pro souběh trestných činů	10
2 Mnohost trestných činů	11
2.1 Pojem mnohost trestných činů	11
2.2 Souběh trestných činů	12
2.2.1 Jednočinný souběh	13
2.2.2 Vícečinný souběh	13
2.2.3 Stejnorodý souběh	14
2.2.4 Nestejnorodý souběh	14
2.2.5 Kombinované případy souběhu	14
2.3 Recidiva	15
2.4 Judikatura	17
2.4.1 Č. 41/1976 sb. rozh.	17
2.4.2 R 35/1998 tr.	18
2.5 Shrnutí	19
3 Souběh trestných činů zdánlivý	22
3.1 Vyloučení jednočinného souběhu	22
3.2 Vyloučení vícečinného souběhu	25
3.3 Dopady zdánlivého souběhu na pachatele a shrnutí	25
4 Účinky souběhu trestných činů	28
4.1 Hmotněprávní účinky	28
4.2 Procesněprávní účinky	29
5 Trestání souběhu trestných činů	31
5.1 Zásady trestání souběhu trestných činů	31
5.1.1 Zásada kumulační	31
5.1.2 Zásada absorpční	32
5.1.3 Zásada asperační	32
5.1.4 Uplatnění zásad v české úpravě	33
5.2 Úhrnný a souhrnný trest	34
5.2.1 Úhrnný trest	34

5.2.2	Souhrnný trest.....	36
5.3	Ukládání trestu při pokračování v trestném činu	38
5.4	Ukládání trestu při recidivě.....	38
6	Úprava souběhu trestných činů v jiných státech Evropy.....	40
6.1	Slovenská úprava.....	40
6.1.1	Souběh trestných činů.....	40
6.1.2	Trestání souběhu trestných činů.....	42
6.2	Ruská úprava.....	44
6.2.1	Souběh trestných činů.....	44
6.2.2	Trestání souběhu trestných činů.....	46
6.3	Recidiva a její trestání podle Trestního zákoníku Ruské federace	48
6.4	Porovnání české a zahraniční úpravy	49
7	Úvahy de lege ferenda.....	51
	Závěr.....	53
	Seznam zdrojů.....	56
	Seznam použité literatury.....	56
	Seznam judikatury	57
	Internetové zdroje	57
	Ukládání trestů při souběhu trestných činů.....	58
	Abstrakt	58
	Klíčová slova	58
	The imposition of penalties on the concurrence of criminal offenses.....	59
	Abstract	59
	Key words.....	59

Úvod

Tématem mé diplomové práce je ukládání trestů při souběhu trestných činů. Téma souběhu jsme si zvolila především z toho důvodu, že nejde o pouhou teoretickou kategorii, ale má značný dopad na praxi a lze tedy poznatky získané při psaní diplomové práce mimo jiné uplatnit při výkonu budoucího povolání. Díky seminářům, které jsem absolvovala u vedoucí této diplomové práce, jsem věděla, že jde o téma komplikované právě při posuzování trestných činů v praxi a zajímalo mě, jak je upraveno na teoretické rovině v odborné literatuře a jak se k této problematice staví judikatura.

Ačkoliv je těžištěm mé práce právě ukládání trestů při souběhu, nelze se vyhnout také obecnému pojednání o tomto fenoménu a jeho zařazení do kontextu trestního práva. Z toho důvodu se tedy věnuji také souběhu jako takovému a jeho jednotlivým formám, ale také obdobným fenoménům, které v trestním právu můžeme nalézt, a to konkrétně recidivě a pokračování v trestném činu. V práci níže budou na několika místech zmíněny tyto instituty a vždy se budu snažit poukázat na odlišnosti těchto institutů od souběhu trestných činů.

Vzhledem k tomu, že jednou z nejspornějších otázek, alespoň dle mého úsudku, je jednočinný souběh trestných činů, věnuji ve své práci alespoň částečně prostor judikatuře, která se zabývá možnostmi jednočinného souběhu u vybraných trestných činů. Ohledně jednočinného souběhu stejnorodého pak věnuji pozornost názorům jednotlivých autorů odborných publikací a jejich postoji k této problematice.

Cílem mé práce je tedy hlouběji prozkoumat a popsat problematiku souběhu trestných činů, popsat zásady a postupy, kterými se soud řídí při ukládání trestů a diferencovat souběh od recidivy a pokračování v trestném činu. Neméně důležitým cílem je pak porovnat současnou českou úpravu se zahraniční úpravou, přičemž jsem si vybrala dva evropské státy – Slovensko a Rusko. Slovenskou úpravu jsem vybrala především z toho důvodu, že jsme se Slovenskou republikou sdíleli významnou část našich dějin a společně jsme tvořili první demokratický stát na našem území v novodobých dějinách. Zajímalo mě tedy především to, zda je jejich úprava totožná s tou naší, nebo zda se v úpravě souběhu a jeho trestání vydali jiným směrem. Rusko jsem pak vybrala jako stát, který vždy reprezentoval a představoval jiné postoje a ideje, než zbytek západní a střední Evropy, jeho společenské a politické uspořádání bylo a je do značné míry stále odlišné. Zároveň jsme však jako jeden ze satelitů Sovětského svazu byli do jisté míry spojeni s touto zemí, proto mě i zde zajímala úprava souběhu trestných činů, a především pak

jeho trestání. Dále se zaměřuji na protichůdné názory teoretiků a autorů odborných publikací, které se snažím v práci konfrontovat a předložit argumenty, které tito autoři zaujímají. Součástí tohoto porovnání je pak také vyvození mého vlastního názoru, případně vysvětlení, ke kterému z názorových proudů bych se přiklonila a z jakého důvodu.

Diplomová práce je rozdělena celkem do sedmi hlavních kapitol. V té první rozebírám pojetí skutku v hmotném a procesním právu a jeho vliv na vymezení souběhu trestných činů. V následující kapitole, nazvané mnohost trestných činů, nejdříve obecně pojednávám o pojmu mnohost trestných činů a následně se již věnuji jednotlivým formám, a to právě souběhu a recidivě. Zde pak detailněji rozebírám jednotlivé formy souběhu – jednočinný, vícečinný, stejnorodý a nestejnorodý a dávám také prostor judikatuře. Zde se snažím poukázat na sporné názory na jednočinný souběh stejnorodý, který není obecně přijímán jako reálně existující. Ve třetí kapitole se zabývám zdánlivým souběhem jakožto případu, který vylučuje jak jednočinný, tak podle některých názorů i vícečinný souběh, který však není většinou autorů uváděn. Následně pak krátce pojednávám o účincích souběhu v hmotném i procesním právu.

Stěžejními kapitolami je jednak kapitola pátá, ve které se zabývám trestáním souběhu a rozebírám zásady, které se při ukládání trestů uplatňují, a především pak úhrnnému a souhrnnému trestu, neboť jde o dva specifické druhy trestů, které lze uložit pouze pachateli sbíhajících se trestných činů. Krátce pak věnuji pozornost trestu ukládanému za pokračování v trestném činu a za recidivu. Druhou stěžejní kapitolou je kapitola šestá, kde rozebírám slovenskou a ruskou úpravu a na závěr ji stručně odliším od té české. Zejména ruskou úpravu rozvádím do větších podrobností, neboť úprava souběhu trestných činů je od té české pojata úplně jinak, což shledávám zajímavějším než úpravu slovenskou, která se až na pár drobných výjimek od české úpravy neliší.

V poslední kapitole pak předestírám své názory a závěry, které jsem při psaní diplomové práce učinila, a dále předkládám návrhy de lege ferenda, zda je dle mého názoru třeba současnou úpravu upravovat, nebo zda změna není potřeba. Pozornost směřuji na rozlišení trestání souběhu a recidivy, protože mám za to, že by recidiva, jakožto závažnější forma mnohosti trestných činů, měla být trestána o něco přísněji než souběh.

Mými prameny při psaní práce jsou v první řadě odborná literatura a judikatura, která blíže rozvádí a doplňuje některé instituty trestního práva, které se pojí s problematikou souběhu trestných činů. Samozřejmostí pak je užití zákonů v aktuálním znění.

1 Pojem skutek

Pro pochopení institutu mnohosti trestné činnosti je nezbytné nejprve vymezit a osvětlit pojem skutek, neboť jde z hlediska pochopení mnohosti trestné činnosti o jeden z klíčových pojmů. Právě podle toho, zda se pachatel dopustí jednoho, nebo více skutků následně rozlišujeme, zda jde o případ jednočinného nebo vícečinného souběhu trestných činů jako jeden z případů mnohosti trestné činnosti. Přestože jde o důležitý termín, v trestním zákoníku (dále jen tr. zák.), ani v trestním řádu (dále jen tr. řád) jeho definice není. Je tedy nutné hledat jeho vysvětlení v teorii a v judikatuře soudů.

1.1 Definice pojmu

Autoři definují skutek velice obdobně, například Chmelík¹, Jelínek² i Herczeg uvádějí shodné vysvětlení, tedy že „*skutkem se rozumí určitá událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, které může mít znaky jednoho trestného činu či více trestných činů anebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu.*“³ Skutkem z hlediska trestního práva tedy chápeme jednání člověka, které je trestněprávně relevantní a naplňuje znaky některého z trestných činů. V soudním rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky z roku 1984 se v odůvodnění uvádí, že podstata skutku tkví v jednání a následku.⁴ Jednáním pak můžeme chápat jak aktivní činnost, tedy případ, kdy osoba něco koná, tak i pasivní činnost, kdy se osoba zdrží pohybu; jednání podle toho můžeme dělit na komisivní a omisivní. Druhým nezbytným znakem je pak následek, a to ten, který je podstatný pro trestní právo, což se projevuje tím, že následek bude znakem některého z trestných činů.⁵ Jde tedy o klasickou 'rovnicí', kdy dané jednání musí být příčinou konkrétního následku. Je tak nutné říci, že veškeré jednání člověka, které míří a je příčinou jednoho konkrétního následku, je zároveň i jedním skutkem. Obdobně to pak vyjadřuje i Nejvyšší soud České socialistické republiky ve svém rozhodnutí, kdy říká, že „*za jeden skutek je možné považovat jen ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou pro tento následek kauzální, pokud jsou zahrnuty zaviněním.*“⁶ Samozřejmě

¹ Chmelík J. in Chmelík, J.; Novotný, F.; Stočesová, S. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, str. 183.

² Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017, str. 339.

³ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2016, str. 277.

⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 5. 1984, R 8/1985 tr. (sp. zn. 3 Tz 6/84).

⁵ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 278.

⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky R 8/1985 tr., op. cit.

pak je, že zavinění musí být v té formě, kterou vyžaduje daná skutková podstata, tedy úmysl či nedbalost.

Podle toho, zda se osoba dopustila svým jednáním jednoho nebo více skutků můžeme určit, zda se jedná o jednočinný či vícečinný souběh. Vedlejší je pak hledisko času, místa a případně u úmyslného jednání cíl, neboť ani jedno není s to rozdělit jednotlivá jednání do skutku.⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že skutek je určité jednání, které se projeví ve vnějším světě. Nelze jej proto zaměňovat s pojmem „trestný čin“, jehož definici nalezneme v trestním zákoníku v § 13 odst. 1. Pojem skutek je širší, neboť ne každý skutek musí být trestným činem (může se jednat například o porušení norem správního práva). Jde o pojem, který označuje soubor lidského konání, resp. nekonání u omisivního jednání, které ústí v konkrétní skutečnost, která je ve vnějším světě patrná. Trestný čin na druhou stranu chápeme jako posouzení skutku z pohledu trestního práva.⁸

1.2 Jednota a totožnost skutku

V teorii i praxi je nezbytné rozlišovat pojmy jednota skutku a totožnost skutku. Jednota skutku se objevuje v hmotněprávní oblasti trestního práva a vymezuje se tak, jak je výše popsán samotný pojem skutku, jehož definici nastolil Nejvyšší soud České socialistické republiky.

Naproti tomu totožnost skutku je pojmem procesněprávním a slouží k naplnění obžalovací zásady, kdy soud může rozhodnout pouze o tom skutku, který je uveden v návrhu obžaloby.⁹ Tento požadavek se pak týká právě jednání a následku, které jsou uvedeny v návrhu. Pokud vyjde najevo, že jednání a následek neodpovídají tomu, jak jsou popsány, pak není zachována totožnost skutku. A naopak platí, že totožnost je zachována, pokud je zachována totožnost následku nebo totožnost jednání. Zároveň není třeba, aby jiné okolnosti, jako čas, místo nebo způsob provedení, byly přesně vymezeny. Vyjde-li v průběhu hlavního líčení najevo, že tyto okolnosti přesně neodpovídají, nejedná se o porušení požadavku totožnosti skutku.¹⁰

⁷ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 341.

⁸ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 277.

⁹ Jelínek, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, str. 587.

¹⁰ K tomu blíže viz Jelínek, J. a kol., *Trestní právo procesní*, op. cit. str. 590 a násl.

1.3 Skutek a pokračování v trestném činu

U pokračování v trestném činu je důležité rozlišovat pojem skutek v hmotněprávním a procesněprávním významu. Novela trestního řádu z roku 2001 zavedla s účinností od ledna 2002 nové pojetí skutku, kdy z pohledu procesního práva je za skutek považován každý jednotlivý dílčí útok. To znamená, že soud může rozhodnout o několika útocích pokračujícího trestného činu, aniž by se tím vytvořila překážka věci rozhodnuté pro ty útoky, které nebyly v rámci obžaloby vymezeny. Díky tomu je možné, aby byl pachatel znovu trestně stíhán, pokud některý z útoků vyjde najevo až poté, kdy již byl pachatel odsouzen. Oproti tomu v hmotném právu zůstal význam pokračování v trestném činu stejný a všechny dílčí útoky pokračujícího trestného činu jsou považovány za jeden skutek.¹¹

1.4 Shrnutí pojmu skutek a jeho význam pro souběh trestných činů

Termín skutek je definován v literatuře i judikatuře soudů velice obdobně a můžeme konstatovat, že jeho vymezení na teoretické úrovni nečiní potíže a definice se konstantě používá od 80. let 20. století. Je však třeba upozornit, že samotný pojem skutek se nerovná pojmu trestný čin (neboť skutek chápeme jako výšeč objektivní reality, zatímco trestný čin je pouhé posouzení skutku z hlediska trestního práva a jako takový je pojmem užším), není významově totožný ani s popisem skutku (ten je nezbytný kvůli zjištění, zda jsou skutkem naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu) nebo se samotným skutkovým dějem (skutkový děj je popis událostí a okolností, které probíhaly, naproti tomu skutek je pouze ta část, která je relevantní pro trestní právo). Vymezení pojmu skutek je proto z hlediska souběhu trestných činů zcela zásadní, protože podle toho, kolika skutků se při svém jednání pachatel dopustil pak určujeme, zda se jedná o jednočinný nebo vícečinný souběh. Zároveň nelze zaměňovat chápání skutku v hmotném a procesním právu. Zde se proto rozlišují dva termíny, a sice jednota skutku a totožnost skutku.

¹¹ Jelínek, J. a kol., Trestní právo procesní. op. cit. str. 594-596.

2 Mnohost trestných činů

2.1 Pojem mnohost trestných činů

Vymezení samotného pojmu „mnohost trestných činů“ může být komplikované. Někteří autoři publikací s pojmem pracují, ale nenabízí žádnou definici, leckdy se ani nesnaží nastínit čtenáři, co si pod tímto představit. Jako příklad lze uvést publikace od Chmelíka a spol. z roku 2016, kde je v kapitole 13 Mnohost trestné činnosti uvedeno, že jedním z typů mnohosti je souběh, který je nutno odlišovat od recidivy.¹² Kniha tedy uvádí příklady mnohosti, nikoliv samotný popis či charakteristiku institutu. Naproti tomu Souček v knize Trestní právo hmotné od Novotného a Součka uvádí jednoduše, co trestněprávní nauka chápe pod pojmem mnohosti a uvádí, že jde o „*případy, kdy jeden a týž pachatel opakovaně spáchá trestné činy.*“¹³ Stejně tak Jelínek nebo Herczeg uvádí stručnou definici mnohosti, oba se ve své podstatě shodují a říkají, že jde o takový případ, kdy jeden pachatel spáchá více trestných činů.¹⁴ Tyto definice již nabízí klíč k rozlišení mnohosti trestných činů od obdobných institutů, jako je trestná součinnost nebo pokračování v trestném činu, které je však nutné pečlivě rozlišovat. U trestné součinnosti jde o případy, kdy se na spáchání a následném vykonání trestného činu dohodne více lidí. Nejde tedy o mnohost v tom pojetí, v jaké je nadále rozebírána v této kapitole, nýbrž jde o pluralitu pachatelů, kteří se podílí na jednom trestném činu jako tzv. spolupachatelé, případně jde o úcastenství v užším smyslu, tedy organizátorství, návod nebo pomoc.¹⁵ Pokračování v trestném činu sice není typické pro četnost pachatelů jako součinnost, ani zde však není mnohost trestných činů, neboť se jedná o pokračování pouze v jednom trestném činu, ale jednání pachatele se navenek jeví, jako by se dopouštěl více trestných činů. Ač pachatel opakovaně porušuje trestní zákoník, svým jednáním se dopouští z hlediska hmotné práva pouze jednoho skutku, a proto nelze tvrdit, že jde o mnohost, protože jde stále o jeden a týž trestný čin.¹⁶ Můžeme tedy konstatovat, že mnohost trestných činů je jedním z institutů trestního práva, pod který spadají ty případy, kdy pachatel spáchá svým jednáním více trestných činů.

Tím jsme určili, co si lze pod pojmem mnohosti představit a jak se liší od jiných institutů trestního práva, které vykazují určité obdobné rysy, stále však jde o definici do značné míry abstraktní. K dalšímu vymezení je nutné uvést, jak lze mnohost dělit a které konkrétní případy jsou tímto pojmem zastřešeny. Jako formy mnohosti můžeme označit jednak souběh trestných

¹² Chmelík J. in Chmelík, J.; Novotný, F.; Stočesová, S., op. cit. str. 182.

¹³ Souček J. in Novotný, F., Souček J. a kol. *Trestné právo hmotné*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 219.

¹⁴ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 336; Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 274.

¹⁵ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 254.

¹⁶ K tomu blíže viz. Novotný, O. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 106 a násl.

činů a jednak recidivu. Jak poznamenává Kratochvíl ve své publikaci, je nezbytné dále dělit souběh i recidivu, a to na skutečné a zdánlivé případy. Především důsledné rozlišování mezi souběhem pravým a nepravým je zásadní, nejen z pohledu trestu, ale také viny, protože nesprávné posouzení situace by mohlo být v rozporu se zásadou zákazu dvojího přičítání.¹⁷ O zdánlivém souběhu trestných činů bude následně pojednáno v samostatné kapitole.

2.2 Souběh trestných činů

Souběh trestných činů charakterizuje Kratochvíl následovně: „*Institut souběhu, podobně jako ostatní formy mnohosti trestné činnosti, slouží k právně adekvátnímu vystižení a postižení podstaty takové formy kriminality, která na rozdíl od trestné činnosti pouze singulární vykazuje typicky vyšší míru společenské škodlivosti.*“¹⁸ Aby šlo o souběh skutečný musí být splněny dva základní znaky, pachatel se musí dopustit nejméně dvou trestných činů a to předtím, než byl za některý z trestných činů odsouzen, resp. dříve, než byl za některý z trestných činů vyhlášen odsuzující rozsudek, příp. doručen trestní příkaz. V praxi tak bývá pro posouzení, zda se jedná o souběh trestných činů či nikoliv, významná přesná hranice, kterou rozumíme vyhlášení rozsudku, kdy je znám i přesný čas, a doručení trestního příkazu, kdy je danou hranicí pouze den doručení, nikoliv přesná hodina (na potvrzení o doručení se přesná hodina neuvádí).¹⁹ Zároveň je nezbytné, aby šlo o první odsuzující rozsudek ve věci. První odsuzující rozsudek zůstane mezi pro určení souběhu i v takovém případě, kdy dojde k jeho napadení, nicméně opravné řízení skončí pravomocným odsouzením. Vzhledem k ustanovení § 259 odst. 5 písm. a) Trestního řádu bude první odsuzující rozsudek vždy prvoinstanční. Pokud by však došlo v rámci opravného řízení ke zproštění viny obžalovaného, zanikne tím i potřebný podklad pro vymezení souběhu a v dalším řízení nebude možné uložit souhrnný trest, neboť se nebude mít *de iure* co sbíhat. Stejně účinky pak má i zastavení trestního stíhání, zprošťující rozsudek a rozsudek, kterým bylo upuštěno od potrestání podle § 46 Trestního zákoníku. Jiná je však situace u vyhlášení rozsudku, ve kterém soud stanovuje podmíněné upuštění od potrestání s dohledem dle § 48 Trestního zákoníku. Ačkoliv v takovém rozsudku není výrok o trestu, přímo v Trestním zákoníku, konkrétně v § 43 odst. 3 je stanoveno, že „*odsuzujícím rozsudkem podle odstavce 2 se rozumí i rozsudek, kterým bylo za podmínek § 48 odst. 1 podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem.*“²⁰ Rozsudek nadto nezakládá fikci neodsouzení, neplatí

¹⁷ Jde právě o problematiku zdánlivého souběhu, kdy je souběh skutečný vyloučen; v případě nerozlišování by se pak mohlo jednat o dvojí přičítání (např. pokud by se trestný čin loupeže posoudil zároveň jako trestný čin vydírání). Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné*. Obecná část. 2. vydání. C.H.Beck, Praha, 2012. str. 385.

¹⁸ Tamtéž, str. 389.

¹⁹ Tamtéž, str. 387.

²⁰ Ustanovení § 43 odst. 3 věta první zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

tak, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen (§ 48 odst. 8 a contrario). O souběhu trestných činů tedy můžeme hovořit v těch případech, kdy jsou současně splněny dva, resp. tři znaky souběhu 1) jeden pachatel spáchá vícero trestných činů; 2) spáchá je jedním nebo více skutky; 3) spáchá je do chvíle vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně za jakýkoliv ze sbíhajících se trestných činů.²¹

Samotný souběh teorie dále rozděluje, a to na jednočinný a vícečinný, kde je zásadní počet spáchaných skutků, a dále na stejnorodý a nestejnorodý podle toho, jestli pachatel naplnil vícekrát stejnou skutkovou podstatu jednoho trestného činu, nebo skutkové podstaty dvou a více trestných činů.²²

2.2.1 Jednočinný souběh

Jednočinný souběh můžeme označit jako konkurenci reálnou či současnou. Lze o něm hovořit v případech, kdy pachatel jedním skutkem naplní více skutkových podstat. Jde tak o nejjednodušší formu souběhu, neboť pachatel se svým jednáním dopustí pouze jednoho skutku, ale v rámci toho spáchá dva nebo více trestných činů. O reálnou konkurenci jde v případě, kdy pachatel naplní více skutkových podstat a ohrozí či poškodí více chráněných objektů, nebo v případě, kdy je sice zasažen stejný objekt ochrany, ale různým jednáním naplňujícím odlišná ustanovení zvláštní části Trestního zákoníku. Sbíhat se také v reálné konkurenci mohou trestné činy, jejichž skutková podstata vyžaduje různou formu zavinění, tedy nedbalost nebo úmysl²³.

2.2.2 Vícečinný souběh

Zde je situace opačná než u jednočinného souběhu. Aby se pachatel dopustil vícečinného souběhu, resp. konkurence reálné či postupné, musí svým jednáním vykonat alespoň dva skutky, kterými se dopustí trestné činnosti. Jde tak o samostatné a postupné naplnění skutkové podstaty daných trestných činů. Důležité zde je, aby se všech skutků pachatel dopustil předtím, než je za některý z nich odsouzen, jinak by se nejednalo o vícečinný souběh ale o recidivu.²⁴ Tolar pak říká, že: „*Souběh několika trestných činů je dán tehdy, jestliže v mezidobí mezi okamžikem spáchání prvního z nich a okamžikem spáchání časově posledního z nich nedošlo k vyhlášení odsuzujícího rozsudku za nějaký trestný čin téhož pachatele, a to takového rozsudku, který by byl vůbec prvním odsuzujícím rozsudkem, k jehož vyhlášení v trestním*

²¹ Mencerová, I. Mnohost' trestnej činnosti. Bratislava: C. H. Beck, 2013, str. 4.

²² Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 276.

²³ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 393

²⁴ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 394

*stíhání pro onen trestný čin došlo, a který by pak také svého času nabyl jakožto odsuzující rozsudek právní moci a k němuž lze doposud přihlížet.*²⁵

2.2.3 Stejnorodý souběh

O stejnorodý souběh jde tehdy, dopustí-li se pachatel ať už v jednočinném nebo vícečinném souběhu opakovaně jednoho trestného činu. Jinak řečeno – pachatel jedním nebo více skutky naplní vícekrát znaky jedné skutkové podstaty.²⁶

2.2.4 Nestejnorodý souběh

Stejně jako u stejnorodého se může vyskytnout ve spojení s jednočinným i vícečinným souběhem. Jde o situace, kdy pachatel naplní více skutkových podstat trestných činů. Jak k tomu uvádí Kratochvíl: *„Jedná se vlastně o všechny zbývající případy konkurence, která z hlediska povahy páchané trestné činnosti postrádá jakékoliv propojení.*“²⁷

2.2.5 Kombinované případy souběhu

Z výše uvedené klasifikace vyplývá, že jednotlivé formy souběhu lze vzájemně kombinovat a vzniknou tak čtyři formy. Nejkomplikovanější a zároveň nejspornější je jednočinný souběh stejnorodý. Jedná se o ty případy, kdy se pachatel jedním skutkem dopustí jednoho trestného činu, ale jeho skutkovou podstatu naplní několikrát. Jako případ jednočinného souběhu stejnorodého lze uvést několikanásobné naplnění skutkové podstaty vraždy, kdy pachatel například vystřelí ze zbraně a kulka usmrtí dvě osoby, nebo v publikacích typicky uváděný útok výbušným zařízením, při kterém pachatel zraní více osob a naplní tedy vícekrát tu jistou skutkovou podstatu, např. těžkého ublížení na zdraví.²⁸ K této problematice se autoři staví značně odlišně. Například Chmelík pouze vysvětluje, co jednočinný souběh stejnorodý znamená a uvádí zmíněný příklad s vhozeným granátem, nijak blíže se k problematice nevyjadřuje.²⁹ Jelínek i Herczeg poznamenávají, že tento souběh není obecně uznáván a praxe i soudní nauka jej považují za jeden trestný čin.³⁰ Šámal v komentáři k Trestnímu zákoníku uvádí následující: *„Jednočinný souběh stejnorodý však v teorii i praxi vyvolává pochybnosti a soudní judikatura se spíše kloní k posuzování těchto případů jako*

²⁵ Tolar, Jan. Trest úhrnný a souhrnný. 1. Praha: Československé akademie věd, 1963, str. 157.

²⁶ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 394.

²⁷ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 394.

²⁸ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 338; Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 276; ²⁸ Chmelík J. in Chmelík, J.; Novotný, F.; Stočesová, S., op. cit. str. 183.

²⁹ Chmelík J. in Chmelík, J.; Novotný, F.; Stočesová, S., op. cit. str. 182.

³⁰ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 338; Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 276.

*jednoho trestného činu (např. více osob usmrčených při téže dopravní nehodě se posuzuje jako jeden trestný čin usmrcení z nedbalosti podle § 143).*³¹

O poznání razantněji se k tomuto tématu vyjadřuje Kratochvíl, kdy označuje jednočinný souběh stejnorodý za protimluv (konkrétně jej přirovnává k vyjádření „...železného stromu...“)³² a z toho důvodu jej shledává neobhajitelným. „*Klade se proto otázka, co že si tu vlastně konkuruje, když skutek de iure i jeho právní kvalifikace jsou dány takřkajíc „po jednom“? Nejde tedy ani o konkurenci skutků de iure, protože se pohybujeme na úrovni souběhu jednočinného, nejde však ani o konkurenci právních kvalifikací, neboť je naplněna skutková podstata pouze jediná.*“³³ Naopak v knize Systém českého trestního práva kolektiv autorů předestírá názory několika autorů, kteří považují jednočinný souběh stejnorodý za možnou formu souběhu trestných činů a uvádějí jej tedy jako plnohodnotnou kategorii.³⁴

Další možnou kombinací souběhu trestných činů je pak jednočinný souběh nestejnorodý, který zahrnuje trestné činy různých skutkových podstat spáchaných jedním skutkem. Třetí možností je vícečinný souběh stejnorodý, který může v praxi působit potíže především s jeho odlišením od pokračování v trestném činu. V obou případech jde o situace, kdy pachatel opětovně páchá trestnou činnost a naplňuje opakovaně jedinou skutkovou podstatu. Pro pokračování v trestném činu je však typické, že všechny dílčí útoky jsou spojeny jednotným, resp. společným záměrem, který právě u vícečinného souběhu stejnorodého schází. Poslední varianta je pak vícečinný souběh nestejnorodý, při kterém je spácháno více skutky několik trestných činů různých skutkových podstat.³⁵

2.3 Recidiva

Jak bylo uvedeno výše, recidiva je další formou mnohosti trestných činů, kdy jeden pachatel spáchá více trestných činů. Je však zcela zásadní rozlišovat mezi souběhem a recidivou. Recidivou neboli zpětností, rozumíme ty situace, kdy pachatel spáchal dva nebo více trestné činy, přičemž mezi jednotlivými trestnými činy došlo k pravomocnému odsouzení pachatele, nebo pachatel již část trestu vykonal³⁶. Je tedy zcela patrné, co odlišuje recidivu od souběhu trestných činů. Do chvíle vyhlášení prvního odsuzujícího rozsudku jsou všechny

³¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 171.

³² Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 395, poznámka č. 314.

³³ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 395.

³⁴ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M. Systém českého trestního práva. 1. vydání. Novatrix, Praha, 2009, str. 431.

³⁵ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 338.

³⁶ Novotný, O. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 395.

trestné činy pachatele kvalifikovány jako sbíhající se, dopustí-li se však další trestné činnosti po tomto momentu (respektive potom, co rozsudek nabyde právní moci), jedná se o recidivu. Autoři se pak shodují v názoru, že recidiva je závažnější formou mnohosti, a to ze zcela jasného důvodu, neboť u někoho, kdo se dopustil trestného činu a byl za něj následně také odsouzen se předpokládá, že odsouzení mělo dostatečně výchovný a preventivní vliv, tedy že pachatele odradilo od páčání dalších trestných činů.³⁷

Závažnost recidivy reflektuje také trestní zákoník. Můžeme nalézt hned několik ustanovení, které se k této problematice vážou. Předně jde o § 42 písm. p) tr. zák., který chápe recidivu jako jednu z přitěžujících okolností. Zároveň však umožňuje ponechat rozhodnutí na soudu, zda bude předchozí odsouzení chápat jako přitěžující okolnost a umožňuje tak individuální posouzení trestného činu a individualizaci trestu. Soudce by tak měl přihlídnout nejen k okolnostem uvedeným v § 39 odst. 2, ale také k těm, které jsou příkladmo vypsány právě v ustanovení § 42 písm. p), a to v souladu s ustanovením § 39 odst. 3. Dále je v obecné části zakotvena možnost mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody. Pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán, může soud uložit trest v horní polovině trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je vzhledem k takové recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele je ztížena.³⁸ Z dikce ustanovení je zřejmé, že je nutné splnit kumulativně dvě podmínky, a to dopustit se znovu zvlášť závažného zločinu poté, kdy byl již pachatel za zvlášť závažný zločin odsouzen a společně s tím musí být naplněna podmínka, aby závažnost takového zločinu byla vzhledem k recidivě a ostatním okolnostem vysoká nebo aby byla ztížena možnost nápravy. V takovém případě může soud fakultativně uložit pachateli trest v horní polovině sazby zvýšené o jednu třetinu. Přičemž maximální délka trestu může přesáhnout hranici 20 let, ale při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nesmí jeho délka přesáhnout 30 let.³⁹

Obdobně, jako u souběhu, i zde rozlišujeme recidivu stejnorodou a nestejnorodou, v závislosti na tom, zda se pachatel dopustil stejného trestného činu (nebo trestného činu téhož druhu) nebo byl dříve odsouzen za trestný čin jiného druhu. Kuchta pak navíc uvádí také dělení na časově omezenou a neomezenou recidivu. Časově omezená se objevuje pouze ve zvláštní

³⁷ Tak např. Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 406; Novotný, O. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 394 nebo Drašík, A.; Fremr, R.; Durdík, T.; Růžička, M.; Sotolář, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I.díl.* Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 472.

³⁸ Ustanovení § 59 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Novotný, O. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 397-399.

části Trestního zákoníku a skutková podstata pak přímo říká, jak dlouho do minulosti lze hledět (např. § 205 odst. 2). Naopak u neomezené není tato hranice přesně určena a je vyjádřena například výrazem „opětovně“ [viz § 149 odst. 2 písm. e)].⁴⁰

Vedle recidivy skutečné existuje také forma recidivy nepravé, nebo také zdánlivé. V takovém případě je pachatel odsouzen za jeden trestný čin a v době mezi vyhlášením rozsudku a nabytím jeho plné moci se dopustí dalšího trestného činu. Taková situace pak už neodpovídá požadavkům souběhu trestných činů, ale ještě se nejedná ani o pravou recidivu.⁴¹

2.4 Judikatura

2.4.1 Č. 41/1976 sb. rozh.

Trestněprávní kolegium Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky vydalo v červnu roku 1976 zprávu, ve které se zabývá trestným činem vraždy a trestným činem ublížení na zdraví. Cílem tohoto průzkumu bylo získat poznatky o povaze a formách těchto trestných činů a osobách pachatelů a zhodnotit praxi soudů při rozhodování o vině. V této zprávě se pak kolegium zabývalo mimo jiné také otázkami souběhu jednočinného a vícečinného. Kolegium uvádí několik případů, které byly v rozhodovací praxi posouzeny jako jednočinný souběh (například jde o situaci kdy obviněný v bytě své matky zasadil kuchyňským nožem svým třem nevlastním bratrům postupně značný počet bodných ran zejména do hrudníku a krku; dva z poškozených v důsledku utrpěných poranění zemřeli) a vícečinný souběh (zde například: obviněný po příchodu domů usmrtil svou manželku několika údery sekerou do hlavy, potom podobným způsobem usmrtil i svého osmiměsíčního syna). Pomineme-li nedostatečnou znalost přesných okolností daných případů, pak můžeme konstatovat, že není zcela patrné, o jakou formu souběhu se jedná. Stejně tak trestněprávní kolegium konstatuje, že rozhodovací praxe jednotlivých soudů není jednotná a jako řešení pak uvádí následující: „*Jestliže pachatel dvěma nebo více samostatnými útoky postupně úmyslně usmrtí dvě nebo více osob, půjde vždy o vícenásobný trestný čin vraždy (vícečinná konkurence stejnorodá). O jediný trestný čin vraždy půjde v případech, kdy pachatel úmyslně usmrtí dvě nebo více osob jediným jednáním.*“ Kolegium tedy dospělo k názoru, že v případě, kdy pachatel úmyslně usmrtí několik osob, ale učiní tak jedním jednáním, jde o jediný trestný čin. A naopak, v případě, kdy jde o několik samostatných útoků, jde o vícečinný souběh. S touto definicí se pracuje dodnes, například Šámal na ni v Komentáři k Trestnímu zákoníku odkazuje.⁴²

⁴⁰ Kuchta J., Zpětnost trestných činů skutečná (pravá) In: Kratochvíl V. a kol., op. cit. str. 409-410.

⁴¹ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 337.

⁴² Šámal, P. a kol., op. cit. str. 184.

Ohledně souběhu s jinými trestnými činy je pak zajímavá otázka jednočinného souběhu trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1,3 Trestního zákona 1961 s trestným činem vraždy podle § 219 Trestního zákona 1961. Soud ve zprávě mění svůj názor, který judikoval v rozhodnutí č. 51/1972 sb. rozh. tr., a říká, že souběh těchto trestných činů je možný, konkrétně pak uvádí: „*zákon nevylučuje úmyslné způsobení smrti jako těžšího následku trestného činu loupeže (vyplývá to i ze srovnání trestních sazeb u § 234 odst. 3 a § 219 Tr.zák.)* , přičemž jednání má být zásadně posouzeno z hlediska všech skutkových podstat, jejichž znaky naplňuje, pokud nejde o trestné činy v poměru subsidiarity nebo speciality anebo o případ tzv. *faktické konzumpce*“.⁴³ V tomto případě je tomu dnes přesně naopak. Souběh loupeže a vraždy není možný a vždy je třeba zkoumat formu zavinění. Pokud pachatel při loupeži nedbalostně způsobí smrt, pak se jeho jednání posoudí podle ustanovení § 173 odst. 1, 4 Trestního zákoníku, jde-li o úmyslné způsobení smrti, pak se případ posoudí podle § 140 odst. 1, 3 písm. j).⁴⁴

2.4.2 R 35/1998 tr.

V tomto usnesení řešil Krajský soud v Hradci Králové možný souběh mezi trestnými činy krádeže a neoprávněným držením platební karty. Pachatel odcizil poškozené platební kartu a následně v průběhu několika dní měl z různých bankomatů vybrat částku ve výši 18.000, - Kč. Soud ve svém odůvodnění dochází k závěru, že jednočinný souběh těchto trestných činů není vyloučen. Trestný čin neoprávněného držení platební karty je svou podstatou ohrožovací, naproti tomu krádež již je trestný čin poruchový (pokud lze skutek kvalifikovat jako trestný čin poruchový i ohrožovací, pak obecně platí poměr speciality, který vylučuje souběh takových trestných činů⁴⁵). Přesto soud říká, že nejde v tomto případě o zdánlivý souběh z důvodu subsidiarity, neboť: „*ohrožení vyplývající z neoprávněného držení platební karty zahrnuje i jiná nebezpečí než pouhou možnost výběru hotovosti, popř. bezhotovostní platby.*“⁴⁶ Jako příklad pak uvádí možnost prokázání členství v klubu nebo získání slevy na zboží. Tím, že pachatel vybral prostřednictvím karty peníze z účtu poškozené tak sice došlo k poruše, nicméně i nadále trvá ohrožení způsobené držením karty, nelze tedy tvrdit, že je v tomto případě neoprávněné držení platební karty subsidiární vůči krádeži. Ohledně případné faktické konzumpce pak soud tvrdí následující: „*Opatření platební karty za účelem spáchání krádeže není totiž obecně možno*

⁴³ Zpráva Trestněprávního kolegia Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky R 41/1976 tr.(č. 41/1976 Sb. Rozh.).

⁴⁴ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, a. s., str. 98.

⁴⁵ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 344.

⁴⁶ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 1. 1996 R 35/1998 S. (sp. zn. 9 To 334/95).

*považovat za bezvýznamný prostředek ke spáchání tohoto trestného činu, neboť právě tento způsob provedení jej činí výrazně nebezpečnějším.*⁴⁷

Kratochvíl však takové rozhodnutí soudu neuznává a říká, že trestný čin podle § 249b Trestního zákona 1961 byl dokonán opatřením karty (neboť ustanovení obsahovalo slovní spojení „kdo si neoprávněně opatří“), a proto nemůže jít o jednočinný souběh. Jedním skutkem byla nejprve naplněna skutková podstata neoprávněné držení platební karty, druhým skutkem pak krádež, jde tedy podle autora o vícečinný souběh.⁴⁸

V dnes účinném Trestním zákoníku již nenalezneme trestný čin neoprávněného držení platební karty, ale obdobný trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, který má širší skutkovou podstatu a zahrnuje i neoprávněné opatření mimo jiné platební karty. Vzhledem k tomu, že trestný čin podle § 234 je možný i jako trvajíc, není zde jednočinný souběh spolu s krádeží vyloučen.⁴⁹

2.5 Shrnutí

Přestože je pojem mnohosti trestných činů běžně užíván autory publikací o trestním právu, jen výjimečně je k němu uvedena také charakteristika a vysvětlení. Nejjednodušší je proto uvést, že se jedná o situaci, kdy se jeden pachatel dopustí více trestných činů. Následně pak rozlišujeme souběh a recidivu. U souběhu je nejkomplicovanější a nejspornější otázka jednočinného souběhu stejnorodého. Většina autorů k tomuto tématu přistupuje obezřetně, pouze v knize od V. Kratochvíla a kolektivu je velice jasně vyjádřen autorův názor, přičemž jeho argumentace je dle mého velice logická (naproti tomu autoři, kteří existenci jednočinného souběhu stejnorodého nerozporují, nenabízí žádné argumenty, kterými by takové stanovisko podpořili⁵⁰). Přijmeme-li tedy názor, že jednočinný souběh stejnorodý v praxi neexistuje, jeho uvádění je čistě formální a nelze s ním pracovat jinak než s pouhou teoretickou kategorií. Ovšem ani problematika vícečinného souběhu není v praxi zcela jasná a bezproblémová. Jak poznamenává Jelínek: „...v praxi se vyskytují i velmi složité a komplikované případy, kdy trestné činy jednoho pachatele jsou navzájem zčásti v poměru jednočinného a z části v poměru vícečinného souběhu.“⁵¹ Komplikovanost institutu souběhu demonstruje také četnost judikátů vydaných nejen českými, ale také československými soudy, které se právě v mnohých

⁴⁷ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. I. 1996 sp. zn. 9 To 334/95.

⁴⁸ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 394

⁴⁹ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 394.

⁵⁰ Například Chmelík J. in Chmelík, J.; Novotný, F.; Stočesová, S., op. cit. str. 182.

⁵¹ Jelínek, J. a kol., op. cit. str., str. 339.

případech musely zaobírat otázkou jednočinného a vícečinného souběhu, případně jeho vyloučení.⁵²

Druhý případ mnohosti trestných činů je recidiva, která je obecně vnímána jako závažnější forma oproti souběhu. Takové nazírání na věc nelze rozporovat. Ovšem i zde musíme rozlišovat, jakých trestných činů se pachatel opětovně dopouští, protože nelze tvrdit, že někdo, kdo se znovu dopustí přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) Trestního zákoníku, je pro společnost stejně nebezpečný jako člověk, který opětovně spáchá zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 1 Trestního zákoníku. To ve své podstatě říká i trestní zákoník, kdy umožňuje, aby vzhledem k okolnostem nebylo k předchozímu odsouzení pachatele přihlíženo. Závažnost recidivy je spatřována v tom, že se pachatel nijak nepoučil z uloženého trestu, nijak se nenapravil a v trestné činnosti pokračuje i poté, co vykonal uložený trest. Problém se však v těchto případech, alespoň dle mého názoru, může skrývat i jinde. Je-li pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pak podmínky ve vězeňských zařízení vždy neumožňují odsouzenému, aby svůj život přehodnotil a z uloženého trestu se poučil, po ukončení trestu nemá pachatel možnosti a prostředky, jak se zapojit do běžného života a sama společnost mnohdy ani takovéto zapojení nepodporuje. Je tedy otázkou, do jaké míry je recidiva znakem zvráceného charakteru dané osoby, a do jaké míry jde o chybu nedokonalého systému vězeňství a následné (ne)efektivnosti při pomoci resocializace pachatele. „*Je to jednak tím, kolik vězňů se nám do výkonu trestu dostává, ale také tím, kolik vězňů vězení opouští, jak efektivně využíváme institut podmíněného propuštění, jak umíme připravovat vězně na to, co je čeká po propuštění, jak se navrací do společnosti, jestli jim společnost umí podat pomocnou ruku nějakou sociální službou a začlenit je.*“⁵³

Za zajímavost na závěr pak považuji uvést dnes již neexistující kategorii zvlášť závažného recidivisty, která se v našem právním řádu objevovala až do přijetí aktuálně platného Trestního zákoníku. Zákon z roku 1961 rozlišoval dvě formy, ta první se týkala případů, kdy pachatel opakovaně spáchal úmyslný zvlášť závažný zločin, ač již byl pro tentýž nebo jiný zvlášť závažný zločin odsouzen. Druhou variantou, kdy byl pachatel označen za zvlášť závažného recidivistu, je situace, kdy se se pachatel dopouští opětovně úmyslných trestných

⁵² Blíže viz rozhodnutí výše, další výčet rozhodnutí uvádí např. Šámal v Komentáři k Trestnímu zákoníku, Šámal, P. a kol., op. cit. str. 183 a násl.

⁵³ Milan Svoboda, právník z kanceláře Veřejného ochránce práv, citace pochází z článku *Česko má dvakrát víc vězňů, než je v Evropě běžné. Na vině jsou dlouhé tresty a recidiva*, publikovaného dne 8.4.2019 na webu České televize; dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2781821-cesko-ma-dvakrat-vic-veznu-nez-je-v-evrope-bezne-na-vine-jsou-dlouhe-tresty-a>.

činů téže povahy. Obzvláště druhá varianta byla považována za příliš represivní a celá kategorie byla kritizována z důvodů ukládání nepřiměřených trestů. Roku 1990 tak došlo k vypuštění druhého typu zvláště závažného recidivisty z právní úpravy. Do nového Trestního zákoníku pak tato úprava vůbec přijata nebyla. Namísto toho obsahuje ustanovení § 59, které umožňuje v ojedinělých případech mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.⁵⁴

⁵⁴ Novotný, O. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 395-396.

3 Souběh trestných činů zdánlivý

Pokud souběh reálný chápeme jako situaci, kdy pachatel spáchá dva a více trestných činů dříve, než je pro některý z nich odsouzen, pak souběh zdánlivý musíme definovat jako situaci, kdy se pouze navenek jeví, že se pachatel dopustil dvou či více trestných činů. V takovém případě nejde o mnohost trestných činů, ale jde o případ jednoho trestného činu, který pouze navenek působí jako více trestných činů. Pachatel se tedy svým jednáním dopouští pouze jednoho skutku a porušuje pouze jednu skutkovou podstatu. Kratochvíl zdánlivý souběh shrnuje do následující věty: „*Konkurence pouze zdánlivá není tedy v trestněprávním smyslu nic jiného než trestná činnost singulární, existující jakožto protiklad trestné činnosti pluralitní, které je naopak souběh skutečný jednou z forem, uvažujeme-li minimálně o dvou činech téhož pachatele.*“⁵⁵

U zdánlivého souběhu není zcela jednoznačné dělení na vícečinný a jednočinný souběh. Autoři publikací v tomto opět nejsou úplně jednotní. Jelínek nebo Chmelík uvádí pouze případy vyloučení souběhu jednočinného, aniž by se zmínili o problematice zdánlivého souběhu vícečinného.⁵⁶ Naopak v knize Systém českého trestního práva kolektiv autorů začíná právě touto spornou otázkou a zaobírá se tím, zda, resp. do jaké míry zdánlivý souběh vícečinný existuje. Uvádí případy, které se mohou jevit jako vícečinný souběh, a to pokračování v trestném činu, hromadné trestné činy a účast na jednom trestném činu několika způsoby (např. návod a pomoc), ke kterým však říká, že se jedná o jediné jednání a nelze je tedy označit jako vícečinný souběh. Přesto však připouští, že existují tací, kteří takové jednání nepovažují za jediné a nejedná se tak podle nich o zdánlivý souběh jednočinný.⁵⁷ Jedním z těchto autorů je i Kratochvíl, který ve své publikaci rozlišuje případy vyloučení jednočinného a vícečinného souběhu jako samostatné kategorie⁵⁸.

3.1 Vyloučení jednočinného souběhu

„*Každý skutek má být zásadně posuzován podle všech zákonných ustanovení, jejichž znaky má, pokud je to potřebné, aby byla plně vystižena jeho podstata a závažnost pro společnost.*“⁵⁹ Jde o obecný princip, na kterém mimo jiné stojí právě úprava mnohosti trestných činů, neboť nepostačuje pachatele potrestat pouze za některý z jeho trestných činů, ale je nutné

⁵⁵ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 397.

⁵⁶ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 342 a násl.; Chmelík J. in Chmelík, J.; Novotný, F.; Stočesová, S., op. cit. str. 186.

⁵⁷ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M., op. cit. str. 432.

⁵⁸ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 399 a násl.

⁵⁹ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 342.

posoudit jeho jednání podle všech ustanovení, která se na daný případ vztahují. Toto pravidlo se však neaplikuje za každých okolností, v každém případě. Jinak řečeno – z obecného principu, kdy je skutek posouzen podle všech možných ustanovení Trestního zákoníku, které se k němu vážou, existují určité výjimky, kdy se nepoužijí všechna ustanovení, neboť dochází k vyloučení jednočinného souběhu. Rozlišujeme celkem 5 případů, kdy je jednočinný souběh vyloučen.

Prvním z těchto případů je poměr speciality (*lex specialis derogat legi generali*). Zde jsou ustanovení ve vzájemné specialitě z toho důvodu, že speciální skutková podstata má oproti té obecnější některý znak navíc, případně je naopak v nějakém svém znaku užší. Ač jsou tedy obě určeny k ochraně stejných zájmu, aplikuje se pouze ta skutková podstata, která je díky svým znakům speciální. Řadíme sem skutkové podstaty kvalifikované a privilegované, které jsou speciální k základní skutkové podstatě, dále skutkové podstaty složené, které jsou speciální vůči skutkovým podstatám, které lze považovat za jejich části a jde i o předčasně dokonané trestné činy, které vylučují užití ustanovení o přípravě a pokusu.⁶⁰ Jako příklad lze uvést poměr speciality mezi trestnými činy loupeže vůči krádeži a vydírání. Skutková podstata trestného činu loupeže totiž zahrnuje užití násilí nebo pohrůžku násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci. Skutková podstata loupeže je tedy užší než skutková podstata vydírání, neboť přesně určuje, co chce pachatel násilím či pohrůžkou docílit, a zároveň obsahuje vůči krádeži znak navíc, kdy vedle zmocnění se cizí věci je to právě použití násilí.⁶¹

Druhou možností vyloučení je poměr subsidiarity (*lex primaria derogat legi subsidiariae*). Zde máme skutkovou podstatu subsidiární a druhou, primární, kdy subsidiární je určena k tomu, aby doplnila ochranu poskytovanou primární skutkovou podstatou témuž objektu. Pokud není jiná skutková podstata, podle které by mohlo být jednání pachatele posouzeno, pak se využije subsidiární skutková podstata. Pokud však taková primární kvalifikace existuje, je vyloučeno souběžně posoudit jednání i podle subsidiárního ustanovení. Patří sem tak vzdálenější vývojová stádia trestné činnosti vůči dokonatému trestnému činu, ohrožovací trestný čin bývá (nikoliv bezvýjimečně – viz R 35/1998 tr.) subsidiární k poruchovému a lze sem řadit také méně závažné formy trestné součinnosti ve vztahu k těm závažnějším.⁶² Jedním z případů vyloučení jednočinného souběhu u ohrožovacích a poruchových trestných činů se zabýval Nejvyšší soud mimo jiné i v usnesení R 18/2011 tr. Zde šlo o případ, kdy řidič motorového vozidla úmyslně způsobil jinému těžkou újmu na zdraví ve

⁶⁰ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 342-343.

⁶¹ Ustanovení § 173, § 175 a § 205 Trestního zákoníku.

⁶² Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 343-344.

stádiu pokusu. Soud prvního stupně jej uznal vinným za trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 Trestního zákoníku z roku 1961 ve stádiu pokusu v souběhu s trestným činem neposkytnutí pomoci podle § 208. Věc se dostala až před Nejvyšší soud, který rozhodl ve svém usnesení o vrácení věci soudu prvního stupně. Zároveň řekl, že souběh těchto dvou trestných činů je vyloučen, neboť pachatel chtěl způsobit těžkou újmu na zdraví a nelze po něm tedy vyžadovat, aby poté poskytl pomoc, neboť by tím byl vlastně nucen jednat v rozporu se svým úmyslem. Jednočinný souběh trestného činu ublížení na zdraví a neposkytnutí pomoci je proto vyloučen.⁶³

Třetí situace vyloučení jednočinného souběhu je faktická konzumpce skutkových podstat. Její podstatu formuloval Nejvyšší soud České socialistické republiky ve svém rozhodnutí z roku 1986: „*Tzv. faktická konzumpce, která vylučuje jednočinný souběh trestných činů, je tu tehdy, když jeden trestný čin je prostředkem relativně malého významu ve srovnání se základním trestním činem nebo vedlejším málo významným produktem základního trestného činu;*“ Věta za středníkem pak pokračuje: „*předpoklady faktické konzumpce jsou vytvořeny faktickým průběhem činu a nevyplývají u poměru skutkových podstat trestných činů nebo jejich trestních sankcí.*“⁶⁴ Jak zjistit, zda se jedná o prostředek relativně malého významu, uvádí Nejvyšší soud České republiky v jednom ze svých usnesení: „*Pouze podle okolností, za nichž byl čin spáchán, a s přihlédnutím k jeho povaze a závažnosti (společenské škodlivosti) je možné dojít k závěru o tom, zda je trestný čin prostředkem jen relativně malého významu ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu.*“⁶⁵ U faktické konzumpce tak jde o situaci, kdy lze pachatelovo jednání posoudit podle dvou ustanovení, nicméně cílová právní kvalifikace konzumuje právní kvalifikaci méně významnou a z toho důvodu se tak nejedná o jednočinný souběh. Pro lepší přehlednost je možné situaci demonstrovat na případu, který uvádí Kratochvíl. Pachatel odcizí kufrík v hodnotě 5.000 korun českých, který obsahuje utajované informace, s cílem vyrazit je cizí moci. Pachatel se tím dopustí trestného činu vyzvědačství podle § 316 odst. 1 alinea první a jeho jednání již nebude posouzeno také jako krádež podle § 205 odst. 1 písm. a), neboť vyzvědačství je společensky závažnější a potrestání pachatele za tento trestný čin je dostatečné.⁶⁶

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky R 18/2011 tr. (sp. zn. 8 Tdo 150/2010).

⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky R 10/1987 tr. (sp. zn. 11 To 49/86).

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky R 35/2011 tr. (sp. zn. 8 Tdo 1499/2010).

⁶⁶ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 402.

Čtvrtým případem je trestný čin opilství podle § 360 Trestního zákoníku. První věta před středníkem odstavce 1 říká: Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let;⁶⁷ Z toho jasně vyplývá, že pachatel nebude trestán za jednání, kterých se dopustí ve stavu nepřičetnosti, neboť se jedná o činy jinak trestné. Pachatel bude odpovědný jen za trestný čin opilství podle ustanovení § 360 odst. 1, který tedy vylučuje jednočinný souběh s jiným trestným činem.

Poslední situací je pokračování v trestném činu, trestný čin hromadný a trestný čin trvající, které ze své podstaty nemohou být posouzeny jako souběh trestných činů, neboť se jedná o jeden skutek.⁶⁸

3.2 Vyloučení vícečinného souběhu

Jak bylo zmíněno výše, jako samostatnou kapitolu uvádí zdánlivý souběh vícečinný Kratochvíl. Rozlišuje obecné a speciální důvody. Jako obecné označuje pokračující a hromadné trestné činy, poukazuje také na trvající trestný čin a trestný čin opilství. K pokračování a hromadnému trestnému činu pak říká, že se mohou jevit jako více trestných činů, ale jde de iure o jeden skutek, není tedy možný ani souběh jednočinný, ani vícečinný. U trvajícího pak platí to samé, ačkoli vzhledem k tomu, že u trvajícího trestného činu téměř vyloučeno, aby došlo k záměně se souběhem, není třeba tuto problematiku příliš rozvádět. U trestného činu opilství platí to stejné, co bylo napsáno již výše, tedy že je souběh trestných činů vyloučen, neboť se pachatel dopouští pouze činů jinak trestných.

Mezi důvody speciální řadí faktickou konzumpci a subsidiaritu. Jde tedy o situaci, kdy je méně závažné jednání konzumováno, resp. je pouze subsidiární vůči primárnímu porušení zvláštní části Trestního zákoníku. Konkrétně jde o případ vyloučení vícečinného souběhu u vývojových stádií trestného činu a u obecných forem trestné součinnosti.⁶⁹

3.3 Dopady zdánlivého souběhu na pachatele a shrnutí

Se zdánlivým souběhem trestných činů nelze spojovat žádný z účinků, které se pojí na reálnou konkurenci, neboť nejde ve své podstatě o mnohost trestných činů. Předně jde o to, že při spáchání jednoho trestného činu nelze aplikovat tu skutkovou podstatu, která vyžaduje opětovné spáchání činu a nelze takto jednání pachatele kvalifikovat. Samozřejmostí pak je, že

⁶⁷ Ustanovení § 360 odst. 1 Trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 345.

⁶⁹ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 399-404.

pachatel nebude trestaný za dva trestné činy, když jeden z nich má pouze obecnější nebo subsidiární skutkovou podstatu, případně dojde ke konzumpci skutkových podstat. Z pohledu ukládání trestu nelze využít ustanovení o ukládání úhrnného a souhrnného trestného činu a zároveň nelze využít obecně přitěžující okolnost spáchání více trestných činů.⁷⁰ Stručně řečeno – pachatel bude odpovědný za jeden trestný čin a bude také odsouzen podle obecných zásad trestání.

Z výše uvedených informací je patrné, proč je důležité rozlišovat souběh reálný a zdánlivý a čím se od sebe odlišují. Souběh zdánlivý nastane tehdy, pokud se pouze navenek jeví, že pachatel páchá více trestných činů, ale podle právní úpravy tomu tak není. Autoři knih se v tomto bodě shodují, rozchází se však u dělení zdánlivého souběhu. Většina uznává pouze vyloučení souběhu jednočinného, pouze Kratochvíl pracuje i s druhou kategorií, tedy se souběhem zdánlivým vícečinným. Dle mého názoru je však toto rozlišování do určité míry nadbytečné. Obecné důvody, které uvádí (pokračování, hromadný a trestný čin a dále trestný čin opilství) již samy o sobě vylučují souběh reálný, ani jeden z těchto případů nelze kvalifikovat jako souběh, neboť jde podle práva hmotného o jeden skutek. Z mého pohledu je tak jejich uvádění jako důvod vyloučení jak jednočinného, tak vícečinného souběhu spíše pro pořádek. Ad absurdum by se pak dalo uvádět jako vyloučení souběhu spáchání jednoho trestného činu, neboť se stejně, jako uvedené příklady, jedná o jeden skutek. U speciálních důvodů také nespátřuji, v čem se jedná o vícečinný souběh. Opět jde u vývojových stádií i u forem trestné součinnosti o jeden skutek, kdy jednání pachatele směřuje k jednomu relevantnímu následku. Příklad, který Kratochvíl uvádí – opatření si střelné zbraně, jakožto příprava na budoucí vraždu, a její následné dokonání⁷¹, není z mého pohledu více skutků, ale jenom jeden, protože veškeré pachatelovo jednání směřuje k jednomu následku, tedy ke spáchání trestného činu vraždy. Kolektiv autorů v knize *Systém českého trestního práva* pokládá trefné otázky: „*Jde o více trestných činů i tehdy, nevzdal-li se (pachatel) svého záměru a hodlal opakovat svoje úsilí? Někdo navede jiného ke krádeži a poskytne mu později k tomu nástroj; jde o dvě jednání, jedno se znaky návodu ke krádeži, pakliže se navedený o krádež alespoň pokusil, druhé se znaky pomoci ke krádeži? Či jde o jednání jediné se znaky dvou forem účastenství?*“⁷² Sami pak odpovídají, že dle jejich názoru se jedná pouze o jedno jednání.

⁷⁰ Tamtéž, str. 404-405

⁷¹ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 404.

⁷² Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Novatrix, Praha, 2009, část druhá Základy trestní odpovědnosti, str. 433

S takovouto odpovědí na kladené otázky se pak plně ztotožňuji i já, neboť nejsem toho názoru, že pomoc a návod k témuž trestnému činu lze kvalifikovat jako dvě jednání, přičemž v této úvaze vycházím z obecné definice skutku, neboť jak pomoc, tak návod míří ke způsobení jednoho následku a jde tedy o jeden skutek.

4 Účinky souběhu trestných činů

Pokud je jednání pachatele kvalifikováno jako souběh trestných činů, má tato skutečnost dopad jak v oblasti práva hmotného, tak i v právu procesním. Tyto dopady jsou reflektovány v různých ustanoveních jak Trestního zákoníku, tak i Trestního řádu. V hmotném právu má souběh trestných činů význam pro posouzení viny pachatele a pro následné uložení odpovídajícího, přiměřeného trestu.⁷³ S tím také souvisí zásada zákazu dvojího přičítání.

4.1 Hmotněprávní účinky

V případě, kdy se pachatel dopustil více trestných činů dříve, než je za některý z nich odsouzen, ukládá soud ve svém rozsudku úhrnný nebo souhrnný trest.⁷⁴ Jde o zvláštní způsob trestání mnohosti a o jeho bližší charakteristice bude pojednáno v samostatné kapitole.

Pokud skutková podstata trestného činu vyžaduje, jako jednu z podmínek trestnosti, aby se pachatel dopustil určitého jednání vícekrát či opakovaně, nejedná se souběh jako takový, protože pachatel tím, že se opakovaně dopustí určitého jednání, teprve naplní skutkovou podstatu jednoho trestného činu. Pokud by k jednání nedošlo vícekrát, jak daná skutková podstata předpokládá, pak by se pachatel trestného činu nedopustil. Takto nastavená je skutková podstata trestného činu podání alkoholu dítěti podle § 204 TZ. Skutková podstata vyžaduje, aby se tak stalo ve větší míře nebo opakovaně. V situaci, kdy obsluha restauračního zařízení prodá dítěti jeden alkoholický nápoj, poté si své jednání rozmyslí a nezletilému již více alkohol neprodá, nenaplní skutkovou podstatu ustanovení § 204 TZ, právě proto, že k porušení nedošlo opětovně ani ve větší míře.

Častěji se vyskytuje situace, kdy je opakované jednání předpokládáno v kvalifikované skutkové podstatě a při splnění této podmínky lze použít vyšší trestní sazbu.⁷⁵ S tímto pracuje trestní zákoník například v ustanovení § 140 odst. 3 písm. h) (opětovně), § 272 odst. 2 písm. b) (opětovně v krátké době) nebo § 295 odst. 2 písm. a) (opětovně). Tyto případy je třeba odlišit od skutkové podstaty krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zák., která sice předpokládá, že trestný čin již byl spáchán, ale zároveň že za něj byl pachatel také odsouzen nebo potrestán. Nejde tedy o souběh, ale kvalifikovaná skutková podstata hovoří o recidivě trestného činu.

Dále může být souběh trestných činů považován za obecnou přitěžující okolnost podle § 42 písm. n) tr. zák. Jde o uplatnění asperační zásady, neboť soud s přihlédnutím k této

⁷³ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 345.

⁷⁴ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 282.

⁷⁵ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 283.

okolnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměře. Nezáleží na tom, zda jde o jednočinný či vícečinný souběh, trestné činy mohou být stejnorodé i nestejnorodé.⁷⁶ Vzhledem k tomu, že ustanovení § 39 odst. 4 TZ stanoví zákaz dvojího přičítání, nelze považovat spáchání více trestných činů⁷⁷ za přitěžující okolnost, pokud to zároveň vyžaduje také skutková podstata daného činu. Spáchání více trestných činů se tak jako přitěžující okolnost nejčastěji využije při ukládání souhrnného nebo úhrnného trestu.⁷⁸

Vzhledem k tomu, že se povaha a závažnost trestných činů posuzuje zvlášť, samostatně se u každého posuzuje také zánik trestnosti. Především je nutné zánik trestnosti rozlišovat u jednočinného souběhu trestných činů. Pokud zanikne trestnost jednoho spáchaného činu, neznamená to, že automaticky zaniká trestnost všech sbíhajících se trestných činů a je nutné tuto otázku zvážit u každého činu samostatně.⁷⁹

4.2 Procesněprávní účinky

V procesním právu je zásadní ustanovení § 20 Trestního řádu, který upravuje institut společného řízení. Takové řízení se má konat o všech obviněních, která spolu souvisí. U jednočinného souběhu je konání společného řízení nutné, neboť jde o jeden skutek.⁸⁰ U vícečinného souběhu trestných činů by se také mělo konat, nicméně lze využít ustanovení § 23 odst. 1 Trestního řádu a vyloučit některý z trestných činů k samostatného řízení. Může však nastat i opačná situace, kdy je o sbíhajících se trestných činech zahájeno vícero řízení, v takovém případě je možné sloučit je právě do společného řízení podle § 23 odst. 3.

⁷⁶ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 345.

⁷⁷ Na terminologickou problematiku pojmů „více“ a „dvou a více“ upozorňuje ve své publikaci Mnohost' trestnej činnosti Mencerová, kdy předestírá, že slovenské soudy nebyly ve svém výkladu ustanovení § 37 písm. h) (spáchání více trestných činů jako přitěžující okolnost) za jedno. Některé soudy jej vykládaly tak, že spáchání dvou trestných činů nelze zastřešit pojmem „více“ a zastávaly názor, že se pachatel musí dopustit alespoň třech trestných činů, přičemž odkazovaly na ustanovení § 41 (úhrnný trest a společný trest), ve které je použit výraz „dva nebo více“. Trestněprávní kolegium Nejvyššího soudu Slovenské republiky tak přijalo stanovisko, ve kterém stanovilo, že se jedná o synonyma a ustanovení § 37 je nutné vykládat tak, že přitěžující okolností je spáchání více než jednoho trestného činu. (str. 23-24) Ani Český Trestní zákoník není v užívání těchto pojmů důsledný, např. v § 42 písm. n) je užit pojem více trestných činů, v § 43 odst. 1 pak používá pojem dva a více trestných činů. Například Púry v Komentáři k Trestnímu zákoníku uvádí k § 42 písm. n), že dle jazykového výkladu by pod pojem „více“ řadil již dva spáchané trestné činy, připouští však, že je na judikatuře, aby takový názor potvrdila. (Púry F. in Šámal, P. a kol. str. 566) Naopak Král v Komentáři od Draštíka, Fremra, Durdíka, Růžičky, Sotoláře a kolektivu říká, že gramatický pojem „více“ znamená tři a více (Král V. in Draštík, Fremr, Durdík, Růžička, Sotolář a kolektiv, Trestní zákoník. Komentář I. Díl, Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 347). Autoři tak v tomto ohledu nejsou zajedno a na rozdíl od Slovenské republiky neexistuje žádné oficiální stanovisko Nejvyššího soudu.

⁷⁸ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 283.

⁷⁹ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 346.

⁸⁰ Herczeg, J. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 283.

Druhým zásadním ustanovením je § 220 Trestního řádu, který je zásadní z důvodu totožnosti skutku. Soud může rozhodnout pouze o tom skutku, který je uveden v žalobním návrhu. Z toho důvodu se u jednočinného souběhu vždy koná společné řízení, jde o jeden skutek. Vzhledem k tomu, že soud není vázán právní kvalifikací v obžalobě, může v průběhu řízení dospět k tomu, že se nejedná o jednočinný souběh (např. z důvodu jeho vyloučení pro subsidiaritu nebo faktickou konzumpci) a rozhodnout, že se pachatel dopustil pouze jednoho trestného činu.⁸¹ Zároveň platí, že nelze pachatele pro stejný skutek z části zprostit viny a z části jej vinným uznat.

⁸¹ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 347.

5 Trestání souběhu trestných činů

Jak bylo řečeno výše, souběh trestných činů je jedna z forem mnohosti trestné činnosti a vzhledem k tomu, že se svou podstatou liší od případu, kdy se pachatel dopustí pouze jediného trestného činu, uplatní se určitá specifika při ukládání trestu za trestné činy spáchané v souběhu. Při trestání dochází jednak k využití specifických zásad, a jednak soud pachateli ukládá buď trest úhrnný nebo trest souhrnný, a to v závislosti na tom, zda je o všech trestných činech pachatele rozhodováno v jediném, společném řízení, nebo ve více řízeních. Důležité je také znovu zopakovat, že souběh je považován za mírnější formu mnohosti trestné činnosti, než je recidiva, což se zrcadlí v odlišném trestání těchto fenoménů.

5.1 Zásady trestání souběhu trestných činů

Při ukládání trestu pachatelům trestných činů v souběhu, jsou v různé míře využívány specifické zásady, které v různé podobě odráží specifickou souběhu. Historicky se vyvinuly tři takovéto zásady, a to zásada kumulační, zásada absorpční a zásada asperační⁸².

5.1.1 Zásada kumulační

Jde o historicky nejstarší zásadu, která spočívá v tom, že se pachateli uloží trest za každý jednotlivý trestný čin, kterého se v souběhu dopustí a pachatel následně vykoná všechny tyto uložené tresty. Latinské označení zásady *quot delicta tot poenae* jednoduše vyjadřuje, že za každý trestný čin je uložen trest, dnes tuto zásadu chápeme tak, že se tyto jednotlivé tresty sečtou.⁸³

U této zásady lze historicky vyčlenit čtyři podtypy, které označujeme jako kumulaci neomezenou, kumulaci s maximální hranicí, kumulaci s redukcí a kumulaci cestou přeměny v přísnější druh trestu. U neomezené kumulace se trest vyměří podle sazby, která je tvořena součtem horních hranic sazeb jednotlivých trestných činů. Dopustí-li se tedy pachatel dvou trestných činů, kdy za první je horní hranice trestní sazby odnětí svobody stanoveno 5 let a u druhého je hranice 6 let, bude v tomto případě horní hranice sazby celkem 11 let. U kumulace s maximální hranicí je stanoveno, že takto stanovená horní hranice sazby nesmí být vyšší než stanovená maximální hranice. Uvažujeme-li, že tato hranice je například 20 let, pak součet horních hranic sazeb za všechny sbíhající se trestné činy nesmí tuto hranici překročit, byť by se jednalo o sebezávažnější trestné činy. Kumulace s redukcí znamená, že spáchané trestné činy,

⁸² Heranová, S. in Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 441.

⁸³ Tolar, J., op. cit. str. 53.

kteřé svým významem nemají stejný dopad, jako ostatní trestné činy, nebudou v uloženém trestu hrát stejnou roli. Tedy jejich dopad na stanovení trestů není stejně velký, jako u závažnějších trestných činů. Nejpřísnější z variant je pak kumulace cestou přeměnou v přísnější druh trestu, kdy namísto uložení více trestů stejného druhu, dojde k uložení trestu přísnějšího. Soud v takovém případě neukládá vícero například peněžitých trestů vedle sebe, ale odsoudí pachatele k trestu odnětí svobody jakožto zpřísnění kumulativních peněžitých trestů.⁸⁴

Použití této zásady při ukládání trestů za souběh trestných činů může vést k uložení až absurdních trestů, kdy je pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu delší, než je průměrný lidský život. V čisté podobě se ve světě příliš nevyskytuje, lze se s ním typicky setkat v zákonodárství některých států v USA.⁸⁵

5.1.2 Zásada absorpční

Tuto zásadu lze velice volně přeložit jako zásadu „pohlcovací“, kdy jeden trest absorbuje druhý trest, čemuž odpovídá latinské označení *poena maior absorbet minorem*. Jde o opak zásady kumulační, ve které se uplatní veškeré stanovené tresty.⁸⁶ Opět i u této zásady rozlišujeme její podtypy, a to tři – absorpci deliktů, absorpci trestních sazeb a absorpci trestů. Absorpce deliktů znamená, že je pachatel uznán vinným za nejpřísnější ze sbíhajících se trestných činů (což, jak upozorňuje Kratochvíl, úzce souvisí s úpravou zdánlivého souběhu⁸⁷). Absorpce trestních sazeb znamená, že se pro uložení trestu využije horní hranice nejpřísnější trestného činu a současně se užije dolní hranice, jež je ze všech trestních sazeb také nejvyšší. U absorpce trestů se uloží trest podle trestní sazby nejzávažnějšího trestného činu.⁸⁸

Lze tedy shrnout, že smyslem této zásady je, že trest ukládaný za sbíhající se trestné činy nemůže překročit horní hranici trestní sazby, která je stanovena u trestného činu, který je nejpřísněji trestný. Tato zásada je druhou nejstarší po zásadě kumulace.⁸⁹

5.1.3 Zásada asperační

Tato zásada je pak nejmladší ze všech třech uvedených a jde o kompromis mezi příliš přísnou zásadou kumulace a mírnou zásadou absorpce.⁹⁰ V latině tuto zásadu nalezneme pod souslovím *poena maior cum exasperationem* a znamená tedy, trest, jež lze uložit podle trestní

⁸⁴ Tolar, J., op. cit. str. 54-56.

⁸⁵ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 614.

⁸⁶ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 614.

⁸⁷ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 615.

⁸⁸ Tolar, J., op. cit. str. 56-58.

⁸⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M., op. cit. str. 198 části třetí.

⁹⁰ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová M., op. cit. str. 198 části třetí.

sazby za nejpřísnější trestný čin, je určitým způsobem zpřísněn a horní hranice ukládaného trestu může přesáhnout horní hranici činu nejpřísněji trestného.⁹¹ Základ, který následně podléhá zpřísnění rozlišuje Tolar dvojí – buď jde o nejpřísnější ze sazeb nebo jde o výchozí trest, tedy nejpřísnější trest z předběžně vyměřených trestů za spáchané trestné činy.⁹²

5.1.4 Uplatnění zásad v české úpravě

Obecně lze konstatovat, že účinný trestní zákoník vychází ze všech zmíněných zásad, přičemž žádná se z podstaty řečeného neuplatňuje ve své čisté podobě, ale právě v kombinaci s dalšími dvěma zásadami. Nejvíce se uplatní zásada absorpce, neboť obecně se trest ukládá podle trestní sazby, která je stanovena u nejpřísnějšího trestného činu.⁹³ Jak uvádí Vanduchová: „Důvodem této výhody je zřetel na to, že pachatel spáchal další trestný čin, aniž byl varován odsuzujícím rozsudkem týkajícím se dřívějšího trestného činu.“⁹⁴

Asperace se projevuje při spáchání vícečinného souběhu většího počtu trestných činů, kdy soud může uložit trest nad horní hranici nejpřísnější trestní sazby. V takovém případě pak již soud nemůže aplikovat ustanovení § 42 písm. n), které pokládá spáchání více trestných činů za obecnou přitěžující okolnost.⁹⁵ Pokud však soud neuloží trest nad horní hranici a nevyužije tak možnosti zpřísnit trest, pak je možné využít ustanovení o přitěžující okolnosti. Tak tomu bude vždy u jednočinného souběhu.⁹⁶ Dále se asperace projevuje při výběru druhu trestu, a to v tom smyslu, že nelze uložit jiný trest než odnětí svobody v případě, že za některý ze sbíhajících se trestných činů nelze uložit podle trestní sazby jiný trest. Pokud tedy jeden ze spáchaných trestů nenabízí ve své skutkové podstatě jinou alternativu k trestu odnětí svobody, pak tento trest musí být uložen. Současné uložení jiného druhu trestu je dovoleno.⁹⁷ Z toho tedy vyplývá, že zásada kumulace se aplikuje právě při ukládání vícero trestů vedle sebe, je-li tato potřeba odůvodněna některým z ostatních trestných činů. Trestní zákon pak v ustanovení § 53 odst. 1 stanoví, které tresty nelze vedle sebe uložit.

K posouzení přísnosti trestní sazby slouží její horní hranice, pokud jsou horní hranice více trestných činů shodné, pak se posoudí dle dolní hranice. V případě, že se shodují i v dolních

⁹¹ Heranová, S. in Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 441.

⁹² Tolar, J., op. cit. str. 59.

⁹³ Heranová, S. in Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 442.

⁹⁴ Vanduchová, M. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 387.

⁹⁵ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 615. K pojmu „větší počet“ Kratochvíl uvádí, že odpověď na otázku kolik trestných činů lze pokládat za „větší počet“ není zcela vyjasněna, jeho doporučení je počet tří jako minimum, blíže viz poznámka pod čarou č. 75.

⁹⁶ Kratochvíl, V. a kol., op. cit. str. 615.

⁹⁷ Heranová, S. in Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 443.

hranicích, je přísnější trestný čin, za který lze pachateli uložit výjimečný trest. Nejde-li ani tak zjistit nepřísnejší trestní čin, pak je to ten, který neumožňuje uložit alternativní trest k odnětí svobody, nebo jich umožňuje uložit méně než ostatní trestné činy.⁹⁸

5.2 Úhrnný a souhrnný trest

Zásady, které byly rozebrány výše, se uplatní v rámci ukládání zvláštního trestu, který slouží právě k potrestání pachatele souběhu trestných činů. Je jím trest úhrnný, případně také trest souhrnný. Podmínky jejich ukládání jsou velice obdobné, přesto mezi nimi existují určité rozdíly, které jsou zapříčiněny především okolnostmi, za kterých je úhrnný nebo souhrnný trest ukládán. „*Úhrnný trest je právním následkem speciálního případu několika trestných činů spáchaných tímž pachatelem, tzv. souběhu trestných činů; stejnou povahu má i trest souhrnný.*“⁹⁹

5.2.1 Úhrnný trest

Hlavní podmínkou pro uložení úhrnného trestu je skutečnost, že se pachatel dopustil alespoň dvou trestných činů před tím, než byl za některý z trestných činů vyhlášen odsuzující rozsudek.¹⁰⁰ Aby se jednalo o úhrnný trest, pak musí být provedeno společné řízení, ve kterém je vydáno jediné rozhodnutí o trestu, které se vztahuje na všechny dříve spáchané trestné činy. Ustanovení o společném řízení nalezneme v § 20 trestního řádu. „*Procesné ustanovenie § 20 ods. 1 tr. por. má aj významné hmotne právne dôsledky. Jeho poslaním je okrem iného zaručiť, aby súd pri ukladaní trestu uložil úhrnný trest (§ 35 ods. 1 tr. zák.), riadiac sa zásadami v cit. ustanovení uvedenými. Pri uložení úhrnného trestu podľa § 35 ods. 1 tr. zák. váži súd všetky okolnosti pre stanovenie trestov rozhodujúce a v uloženom treste vyjadruje celkové hodnotenie prejednávanych trestných činov toho istého obžalovaného.*“¹⁰¹ Úhrnný trest se vždy uloží u jednočinného souběhu, neboť jde o jeden skutek, kterým pachatel vícekrát porušil trestní zákoník. Pokud by soud o jednom z trestných činů v jednočinném souběhu nerozhodl, nelze tak učinit v jiném řízení, neboť rozsudek soudu bude tvořit překážku *rei iudicatae*. Úhrnný trest lze

⁹⁸ Heranová, S. in Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 442.

⁹⁹ Tolar, J., op. cit. str. 99.

¹⁰⁰ Tolar, J., op. cit. str. 122. Tolar následně předkládá své úvahy, proč byl jako moment tvořící hranici vybrán okamžik vyhlášení rozsudku a ne např. jeho doručení, kdy důvodem dle jeho názoru je to, že jde o stádium, ve kterém aktivně spolupůsobí prokurátor, obžalovaný, jeho obhájce a společenský žalobce, navíc se hlavní líčení koná bez účasti obžalovaného velice výjimečně. On sám však uvádí, že by spíše vybral právě okamžik doručení, neboť u pachatelů, kteří se s rozhodnutím soudu seznámí právě až jeho doručením, dochází k varovnému účinku rozhodnutí až doručením, nikoliv vyhlášením. A vzhledem k tomu, že mezi vyhlášením a doručením není dlouhá časová prodleva, pro ostatní pachatele by tato změna nebyla příliš citelná.

¹⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 19. listopadu 1962, R 13/1963 tr. (sp. Zn. 9 Tz 30/62).

samozřejmě uložit i v případě vícečinného souběhu. Nesejde ani na tom, zda se jedná o souběh stejnorodý či nestejnorodý.¹⁰²

Z ustanovení § 43 odst. 1 trestního zákoníku přímo vyplývá, že se při ukládání úhrnného trestu aplikuje zásada absorpční, neboť se uloží trest podle toho ustanovení, které se vztahuje na trestný čin nejpřísněji trestný. Jak bylo řečeno výše, vedle této zásady se uplatní také kumulace, protože soud může uložit více druhů trestů vedle sebe, a zásada asperace při spáchání většího počtu trestných činů, a to buď využitím ustanovení § 42 písm. n) jakožto přitěžující okolnosti, nebo výjimečně zvýšením horní hranice o jednu třetinu. Takto zvýšená hranice pak nesmí překročit 20 let, při ukládání výjimečného trestu je to 30 let.¹⁰³

„Úhrnný i souhrnný trest mají povahu jednotného trestu, protože po vnější stránce se v podstatě neliší od trestu ukládaného za jediný trestný čin, přičemž za jednotlivé sbíhající se trestné činy se nestanoví žádné dílčí tresty, které by odpovídaly povaze a závažnosti každého ze sbíhajících se trestných činů.“¹⁰⁴ Při ukládání úhrnného trestu tak soud ukládá pouze jeden trest, aniž by činil mezikrok spočívající v určení trestů za jednotlivé trestné činy, jako je tomu například v ruském právu, viz kapitola 6.2. Přestože není za každý trestný čin stanoven trest jednotlivě, musí dojít k individuálnímu zhodnocení povahy a závažnosti jednotlivých trestných činů, kteréžto posouzení však není izolované, neboť mezi jednotlivými trestnými činy existuje spojení minimálně v osobě pachatele, ale může existovat i další, jako jsou jeho vnitřní pohnutky a motiv. „K výslednému hodnocení povahy a závažnosti celého souhrnu trestné činnosti bude možné dospět jen tehdy, jestliže konkrétní povaha a závažnost každého jednotlivého sbíhajícího se trestného činu budou hodnoceny též v relaci k typové povaze a závažnosti trestného činu z nich nejpřísněji trestného.“¹⁰⁵

Můžeme tedy shrnout, že podmínkami pro uložení úhrnného trestu je spáchání alespoň dvou trestných činů předtím, že je za některý z trestných činů vyhlášen odsuzující rozsudek a dále je to podmínka vedení společného řízení podle ustanovení § 20 trestního řádu. Pokud by se pachatel dopustil dalšího trestného činu po vyhlášení odsuzujícího rozsudku, nejedná se o souběh, a to ani v případě, že budou obě věci po zrušení původního odsuzujícího rozsudku

¹⁰² Vanduchová, M. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 388.

¹⁰³ Púry, F. in Šámal, P. a kol., Komentář, op. cit. str. 499.

¹⁰⁴ Púry, F. in Šámal, P. a kol., Komentář, op. cit. str. 500.

¹⁰⁵ Púry, F. in Šámal, P. a kol., Komentář, op. cit. str. 507.

spojeny podle § 23 odst. 3 tr. ř. ke společnému projednání a rozhodnutí. V takovém případě je třeba uložit samostatné tresty a nikoli úhrnný trest podle § 35 odst. 1 tr. zák.¹⁰⁶

Tolar se dále zabývá otázkou vlivu řízení o mimořádném opravném prostředku na souběh jakožto podmínku úhrnného a souhrnného trestu. U situace, kdy se pachatel dopustil dvou trestných činů a za každý byl vyhlášen samostatný odsuzující rozsudek uzavírá, že ani v případě zrušení rozsudků z důvodu mimořádného opravného prostředku nebude možné posuzovat tyto trestné činy jako sbíhající se a opět bude nutné vydat dvě samostatná rozhodnutí. Důvodem je, že obnovené řízení tvoří s tím původním jeden celek a úspěch mimořádného opravného prostředku nemůže změnit recidivu na souběh.¹⁰⁷ Pokud bylo zrušeno v důsledku mimořádného opravného prostředku rozhodnutí za trestný čin, který se s jiným trestným činem sbíhal, ani tato okolnost nemá na posouzení trestných činů vliv. Pokud tedy dojde opět k vydání odsuzujícího rozsudku, bude se stále jednat o trestné činy v poměru souběhu. V situaci, kdy se pachatel dopustí dvou trestných činů, přičemž za jeden je odsouzen a u druhého je viny zproštěn, což je následně úspěšně napadnuto mimořádným opravným prostředkem, vzniká otázka, zda se o souběh jedná, nebo ne. Vzhledem k tomu, že řízení tvoří jeden celek, lze uzavřít, že se bude ukládat souhrnný trest, neboť oba skutky byly spáchány před vyhlášením prvního odsuzujícího rozsudku.¹⁰⁸

5.2.2 Souhrnný trest

Souhrnný trest je druhou variantou speciálního trestu, který lze uložit při souběhu trestných činů. Podle § 43 odst. 2 se uplatní stejné podmínky, jako při ukládání úhrnného trestu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky říká, že: „*odsouzený při dodatkovém nebo souhrnném trestu musí být zásadně ve stejné situaci jako v případě trestu úhrnného, tj. jako by o všech spáchaných trestných činech bylo rozhodnuto v jednom řízení.*“¹⁰⁹ Vychází se tedy z toho, že pachateli nemá být na újmu, že jeden z jeho sbíhajících se trestných činů vyšel najevo později a nebylo tak vedeno společné řízení ve smyslu § 20 trestního řádu.

Z podstaty souhrnného trestu logicky vyplývá, že jeho využití nepřichází v úvahu u jednočinného souběhu, ale pouze u vícečinného, a to tedy v případě, kdy nebylo provedeno společné řízení a nebylo rozhodnuto společným rozsudkem. V případě, že byl již celý nebo část

¹⁰⁶ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 12. 1979, sp. zn. 8 To 963/79.

¹⁰⁷ Tolar, J., op. cit. str. 137-138.

¹⁰⁸ Tolar, J., op. cit. str. 139-140.

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 19. září 1967, R 13/1968 tr. (sp. zn. 1 Tz 40/67).

dříve uloženého trestu vykonán, pak se vykonaný trest do souhrnného trestu započítá, není-li to možné, přihlédne k této skutečnosti soud při stanovení druhu a výměry souhrnného trestu.¹¹⁰

Podmínkou pro uložení souhrnného trestu je také fakt, že dřívější odsuzující rozsudek již nabyl právní moci. Pokud rozsudek nenabyl právní moci, soud vydá rozhodnutí až poté, co tento okamžik nastane.¹¹¹ Tento požadavek pak doplnil Nejvyšší soud České republiky: *„Protože při ukládání souhrnného trestu musí být dřívější odsuzující rozsudek o jiném trestném činu téhož pachatele pravomocný, platí v praxi soudů obecné pravidlo, že soud rozhodující později vyčká s rozhodnutím, až se dřívější rozsudek stane pravomocným (č. 27/1971 sb. rozh. tr.). Toto pravidlo však neplatí absolutně ve všech případech, kdy jsou dány podmínky pro uložení souhrnného trestu. Za situace, kdy dřívější odsuzující rozsudek o jiném trestném činu téhož pachatele byl v opravném řízení zrušen, je totiž třeba použití tohoto pravidla v každém jednotlivém případě vážit s ohledem na požadavek rychlosti řízení vyjádřený v ustanovení § 2 odst. 4 tr. ř a také v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Jestliže v takovém případě soud rozhodující později o jiném trestném činu téhož pachatele s rozhodnutím nevyčká a pachateli uloží trest, o případném uložení souhrnného trestu pak rozhodne soud, jehož dřívější odsuzující rozsudek o jiném trestném činu tohoto pachatele byl v opravném řízení zrušen.“¹¹²*

Součástí uložení souhrnného trestu je také zrušení předchozího výroku o trestu. Zároveň platí, že souhrnný trest nesmí být mírnější než trest, který byl uložen původním rozsudkem. Pokud soud považuje dříve uložený trest za přiměřený a přísnější dle jeho názoru není třeba uložit, pak v rozsudku upustí od uložení souhrnného trestu. Tuto možnost mu dává trestní zákoník v ustanovení § 44. Pokud od uložení souhrnného trestu neupustí, bude uložený souhrnný trest přísnější a soud musí vždy uložit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, trest ztráty vojenské hodnosti, trest propadnutí majetku nebo trest propadnutí věci, jestliže takový trest byl vysloven již rozsudkem dřívějším.¹¹³

Pokud se pachatel dopustí dvou trestných činů, ale v době, kdy je souzen za druhý trestný čin platí ohledně prvního rozsudku fikce neodsouzení, pak se ustanovení o souhrnném trestu neužijí a uloží se trest samostatný.¹¹⁴

¹¹⁰ Vanduchová, M. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 390- 391.

¹¹¹ Púry, F. in Šámal, P. a kol., Komentář, op. cit. str. 513.

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 11. 1997 R 33/1998 tr. (sp. zn. 1 Tzn 13/97).

¹¹³ Ustanovení § 43 odst. 2 trestního zákoníku.

¹¹⁴ Tolar, J., op. cit. str. 145.

5.3 Ukládání trestu při pokračování v trestném činu

Při trestání pachatele za pokračování v trestném činu se ukládá společný trest podle zásad stanovených v § 45 trestního zákoníku. Svou podstatou se blíží souhrnnému trestu, je tedy nutné jej vymezit a od souhrnného trestu odlišit, a to předně z důvodu, že nejde o trest, který se ukládá při mnohosti trestné činnosti, jako trest úhrnný a souhrnný. Při ukládání společného trestu, stejně jako u souhrnného, existuje dřívější odsuzující rozsudek. V tomto případě však jde o reflexi odlišného pojetí pokračování v trestném činu z hlediska hmotného a procesního práva. V hmotném právu jde stále o jeden skutek, v procesním právu je každý dílčí útok považován za skutek. Ustanovení o společném trestu tak umožňuje, aby byl pachatel souzen za jednotlivé dílčí útoky zvlášť, aniž by se jednalo o rei iudicatae. Soud tedy uloží společný trest v případě, kdy rozhoduje o některých z útoků, a zároveň již existuje pravomocný rozsudek o některých dalších útocích. Soud tedy zruší výrok trestu, ale na rozdíl od souhrnného trestu zruší také výrok o vině. V novém rozhodnutí tak bude nejen výrok o společném trestu, ale také o vině pachatele. Dalším rozdílem je pak také to, že společný trest bude uložen i v případě, kdy se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen.¹¹⁵

V praxi je samozřejmě možné, aby se vyskytly komplikované případy, kdy budou aplikovány výše zmíněné tresty v kombinaci. Takovou situaci předpokládá ustanovení § 45 odst. 2, podle kterého se užijí ustanovení o úhrnném a souhrnném trestu v případě, kdy je současně ukládán trest za více trestných činů. V případě, kdy se pachatel dopustí více trestných činů a jeden z nich je trvající, pak v situaci, kdy bude vyhlášen odsuzující rozsudek, ale protiprávní stav založený trvajícím trestným činem trvá nadále, nejedná se o souběh, neboť trestná činnost pachatele skončila až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku. Obdobná je situace u pokračování, pokud se pachatel dopustí jednotlivých útoků před i po vyhlášení odsuzujícího rozsudku, a stejně tak u hromadného trestného činu.¹¹⁶

5.4 Ukládání trestu při recidivě

V případě, kdy soud ukládá trest pachateli, který spáchal trestný čin znovu poté, co byl již za jiný trestný čin odsouzen a takový trest vykonal, nenalezneme v Trestním zákoníku žádné speciální ustanovení o druhu trestu, který by byl ukládán takovému recidivistovi. Jak bylo zmíněno výše – recidiva je závažnější formou mnohosti trestné činnosti, neboť dříve uložený

¹¹⁵ Vanduchová, M. in Šámal, P. a kol., op. cit. str. 393-394.

¹¹⁶ Púry, F. in Šámal, P. a kol., Komentář, op. cit. str. 500-501.

trest nesplnil účel a pachatel se jeho výkonem nijak nenapravil a trestné činnosti se dopustil znovu. Trestní zákoník tak recidivu označuje za jednu z přitěžujících okolností podle § 42 písm. p). Podmínkou je, že takový rozsudek, kterým byl pachatel dříve odsouzen, musí stále právně existovat, nesmí tedy platit fikce neodsouzení.¹¹⁷ Soud má však možnost k okolnosti, že pachatel spáchal v minulosti jiný trestný čin a byl vydán pravomocný odsuzující rozsudek, nepřihlédnout.

Druhým ustanovením, které upravuje trestání při recidivě je § 59. Zde je zakotvena možnost mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody, a to v případě, kdy se pachatel znovu dopustil zvláště závažného zločinu a pokud již byl pro zvláště závažný zločin potrestán. V takovém případě se horní hranice zvyšuje o jednu třetinu a soud může uložit trest v horní polovině trestní sazby, přičemž maximální délka trestu nesmí přesahovat třicet let. Podmínkou uložení takto zvýšeného trestu je závažnost zvláště závažného zločinu, která je vzhledem k recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo pokud je možnost nápravy pachatele ztížena.¹¹⁸

Ohledně trestání případů nepravé recidivy nenalezneme v trestním zákoníku také žádné speciální ustanovení. Pokud se tedy pachatel dopustí trestného činu v době mezi vyhlášením rozsudku a nabytí jeho právní moci, dopustí se tím zdánlivé recidivy. Vzhledem k tomu, že se nejedná o případ souběhu trestných činů (neboť již byl vydán rozsudek), nelze uložit ani souhrnný, ani úhrnný trest. Soud tak musí uložit samostatný trest za trestný čin spáchaný po vyhlášení rozsudku do nabytí jeho právní moci.¹¹⁹

Nepravou recidivu nelze také považovat za přitěžující okolnost podle § 42 písm. p) tr. zák. Aby šlo o pravou recidivu, musí nabyt odsuzující rozsudek právní moci. V případě nepravé recidivy však tento okamžik nenastal, a proto nelze případ nepravé recidivy podřadit pod ustanovení § 42 písm. p) tr. zák. Například Kuchta i Púry se však shodují v tom, že není vyloučeno, aby byl tento případ pokládán za přitěžující okolnost, jež není explicitně uvedena v trestním zákoníku.¹²⁰

¹¹⁷ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 456.

¹¹⁸ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 457-458.

¹¹⁹ Jelínek, J. a kol., op. cit. str. 349 a 456.

¹²⁰ Kuchta J., in: Kratochvíl V. a kol., op. cit. str.419; Púry, F. in Šámal, P. a kol., Komentář, op. cit. str. 571.

6 Úprava souběhu trestných činů v jiných státech Evropy

6.1 Slovenská úprava

6.1.1 Souběh trestných činů

Stejně jako v České republice není v zákoně upravena definice souběhu trestných činů, ani slovenský trestní zákoník č. 300/2005 z.z. nevymezuje tento pojem, neupravuje jednotlivé možnosti souběhu, ani zde nenalezneme definici skutku. Ohledně problematiky skutku zde není třeba dlouze pojednávat, neboť jeho úprava je totožná s tou českou. Slováci definují skutek jako událost ve vnějším světě, která může mít znaky jednoho, více nebo žádného trestného činu. Zároveň rozlišují jednotu skutku a totožnost skutku, které mají stejný význam jako v českém právu.¹²¹ Můžeme zde tedy zopakovat, že jednotlivé skutky od sebe dělí následek, který je příčinou daného jednání osoby. Podle toho, zda se jedná o skutek jeden, nebo dva (případně více) pak rozlišujeme souběh jednočinný a vícečinný.

Slovenská úprava rozlišuje, obdobně jako ta česká, dvě formy mnohosti trestné činnosti, a to souběh trestných činů a recidivu. Aby se jednalo o souběh trestných činů, musí být naplněny tři zákonné znaky. Je nutné, aby pachatel spáchal více trestných činů, buď jedním nebo více skutky a aby se tak stalo do té chvíle, než soud prvního stupně vyhlásí odsuzující rozsudek za některý ze sbíhajících se činů. Vedlejší už pak je, zda-li se pachatel dopustil zločinů či přečinů. Naopak zásadní je, aby vyhlášený rozsudek prvního stupně byl odsuzující, přičemž stejné účinky má také trestní příkaz. Pokud by se jednalo o osvobozující rozsudek, nebo takový, který vytváří fikci neodsouzení, pak se nejedná o potřebný milník z hlediska souběhu trestných činů. Další podmínkou je, že odsuzující rozsudek, resp. trestní příkaz, později nabyde právní moci.¹²²

Jak již bylo zmíněno, souběh trestných činů lze dělit na několik druhů. V prvním případě jde o souběh jednočinný a souběh vícečinný. K otázce jednočinného souběhu ve své publikaci *Mnohost' trestnej činnosti* Mencerová uvádí, že rozlišování jednočinného (ideálního) a vícečinného (reálního) souběhu v hmotném právu má význam, pokud se v otázce trestání užívají odlišné zásady (tedy že vícečinný souběh je trestán přísněji). Zároveň uvádí jednak názory, které uvádí zastánci užívání stejných zásad – důvodem je, „že mezi ideální a reálnou konkurencí není podstatný rozdíl, protože oboje znamená několik porušení zákona.“¹²³ A jednak argumenty pro používání odlišných zásad, kdy hlavním důvodem je, že „při reálné konkurenci pachatel přeci jen prokazuje silnější intenzitu zločinecké vůle, protože víckrát

¹²¹ Mencerová, I., op. cit. str. 11-13.

¹²² Mencerová, I., op. cit. str. 1-6.

¹²³ Mencerová, I., op. cit. str. 7.

*podlehl pokušení a víckrát překonal zábrany.*¹²⁴. Slovenská úprava vychází při trestání souběhu ze stejných zásad, k tomu podrobněji níže.

V dalším případě jde o dělení souběhu na stejnorodý (rovnorodý), kdy pachatel svým jednáním naplní skutkovou podstatu jednoho trestného činu, a nestejnorodý (nerovnorodý) při kterém pachatel naplní skutkové podstaty více trestných činů. Tato dělení pak lze dále kombinovat a vzniknou tím 4 druhy souběhu: 1) jednočinný souběh stejnorodý; 2) jednočinný souběh nestejnorodý; 3) vícečinný souběh stejnorodý; 4) vícečinný souběh nestejnorodý. Autorka zde také uvádí jakýsi poddruh vícečinného souběhu, při kterém je o části souběhu již rozhodnuto a poté vyjde najevo druhá část, a označuje ho jako retrospektivní konkurenci. Ohledně trestání pak uvádí celkem čtyři možnosti, jak takovou situaci řešit. V prvním případě se uloží dodatkový trest, a to ve výši, která odpovídá rozdílu mezi trestem, který by byl uložen, pokud by byl pachatel souzen za všechny trestné činy a mezi tím trestem, který skutečně uložen byl. Druhým řešením je uložení souhrnného trestu, zrušení dřívějšího rozsudku o trestu a započítání již odbytého trestu (toto řešení je využito na Slovensku i v České republice). V pořadí třetím řešením je uložení samostatného trestu a po nabytí právní moci obou samostatných rozhodnutí se koná zvláštní řízení, ve kterém se uloží takový trest, který by byl uložen, pokud by byl pachatel souzen za všechny části najednou. A poslední možností je, že v případě, kdy má pachatel již splněný trest za první část souběhu trestné činnosti, mu je uložen další trest, který se na již vykonaný nezapočítá a je tak plně uplatněna kumulativní zásada.¹²⁵

Na závěr je nutné také uvést problematiku zdánlivého souběhu. Stejně jako v naší úpravě souběhu trestné činnosti i ve slovenské platí princip, že jednání pachatele se posoudí dle všech ustanovení zákona, které lze na dané jednání vztáhnout. Existují však případy, kdy není využití všech ustanovení účelné a využití pouze jednoho je zcela dostačující. V takovém případě nelze aplikovat všechna ustanovení zákona a souběh je proto vyloučen. Mencerová upozorňuje, že všeobecně se má za to, že se vylučuje souběh jednočinný, přesto někteří autoři pracují i s tím, že je vyloučen souběh vícečinný. Jde o pokračování v trestném činu a hromadné trestné činy a druhým případem je faktická konzumpce v případě vývojových stádií a poté konzumpce méně závažné formy součinnosti. Důvody pro vyloučení jednočinného souběhu jsou pak stejné, jako v české úpravě a jde o poměr speciality; poměr subsidiarity; faktická konzumpce; případy pokračování v trestném činu, hromadný a trvajících trestný čin a trestný čin opilství.¹²⁶

¹²⁴ Mencerová, I., op. cit. str. 8.

¹²⁵ Mencerová, I., op. cit. str. 10-11.

¹²⁶ Mencerová, I., op. cit. str. 14-15.

6.1.2 Trestání souběhu trestných činů

Obecně můžeme konstatovat, že trestání souběhu trestných činů se řídí zásadou absorpční, která je doplněná zásadou kumulační, a to v případě druhů trestů, neboť lze uložit více druhů trestů najednou. V zákoně je absorpční zásada obsažena v § 41 odst. 1 věta první. Pokud soud odsuzuje pachatele za dva nebo více trestných činů, uloží mu úhrnný trest podle toho zákonného ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejpřísněji trestný.¹²⁷ V druhé větě stejného ustanovení je pak vyjádřena kumulační zásada: Vedle trestu přípustného dle takového zákonného ustanovení je možné v rámci úhrnného trestu uložit i jiný druh trestu, pokud by jeho uložení bylo odůvodněné některým ze sbíhajících se trestných činů.¹²⁸ Vedle těchto dvou zásad obsahuje trestní zákon také třetí, asperační, která od svého přijetí prošla značnou proměnou. Poprvé se objevila v roce 2003 v tehdy platném zákoně a byla přijata i do nového zákona, který je účinný na území Slovenské republiky od roku 2006. Až do roku 2012 se aplikovalo takové pravidlo, při kterém soud ukládal při splnění daných podmínek trest v horní polovině trestní sazby zvýšené o jednu třetinu za trestný čin nejpřísněji trestný, zároveň byla maximální možná výše ukládaného trestu omezena na 25 let. Právě ustanovení, že soud ukládá trest v horní polovině takto vymezené sazby, bylo přijímáno s rozpaky a praxe pak ukázala, že tato úprava upřednostňuje represí před prevencí, neboť dochází k ukládání vysokých trestů. Z toho důvodu došlo k modifikaci ustanovení. Dnes platí, že pokud pachatel spáchal minimálně dva trestné činy ve vícečinném souběhu, přičemž alespoň dva jsou úmyslné a alespoň jeden je zločinem, pak soud ukládá trest podle zpřísněné trestní sazby, která se zvyšuje o jednu třetinu, trestného činu nejpřísnějšího ze spáchaných. Trestní sazba daného trestného činu se tedy zvýší, soud však při ukládání trestu nemá povinnost uložit trest v horní polovině této sazby. Maximální výše trestu zůstává stejná, tedy 25 let.¹²⁹

Trestání souběhu trestných činů je upraveno v § 41, § 42 a § 44 Trestního zákona Slovenské republiky. Tato ustanovení se aplikují v případě, že soud odsuzuje jednoho pachatele, který svým jednáním naplnil skutkovou podstatu dvou a více trestných činů (zde tedy vycházíme z toho, že praxe i teorie obecně neuznává jednočinný souběh stejnorodý a jednání, kterým pachatel víckrát naplní stejnou skutkovou podstatu, považuje za jeden trestný čin). V případě, že je o všech sbíhajících se trestných činech rozhodováno v jednom řízení, soud uloží úhrnný trest podle ustanovení § 41 odst. 1, podle kterého se uloží trest za ustanovení

¹²⁷ Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, [cit. 28. 2. 2019] dostupný online <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

¹²⁸ Ustanovení § 41 odst. 1 věta druhá Trestního zákona.

¹²⁹ Mencerová, I., op. cit. str. 25-27.

nejpřísněji trestné, nebo podle § 42 odst. 2, ve kterém je obsažena výše zmíněná asperační zásada a trestní sazba nejpřísněji trestného ustanovení se zvýší o jednu třetinu. V prvním i druhém odstavci je pak řečeno, že lze uložit současně také jiný druh trestu, je-li to odůvodněné. Nastane-li situace, že pachatel byl již za část sbíhajících se trestné činnosti souzen a odsouzen, pak je v následujícím řízení ukládán trest souhrnný (z čehož tedy logicky vyplývá, že souhrnný trest lze uložit pouze v případě vícečinného souběhu, neboť u jednočinného by dalším řízením bránila zásada *ne bis in idem*, protože o skutku by již bylo rozhodnuto) dle § 42 odst. 1, který odkazuje na článek o úhrnném trestu, a to z toho důvodu, že se při ukládání souhrnného trestu využijí totožné zásady, jako u úhrnného trestu (lze tedy konstatovat, že rozdíl mezi úhrnným a souhrnným trestem nenalezneme v hmotněprávní rovině, ale pouze v té procesní, podle toho, zda je o všech trestných činech rozhodováno v jednom nebo ve více řízeních). Při ukládání souhrnného trestu soud zruší výrok o trestu, který byl uložen v předešlém rozsudku, a pokud byl uložen trest ztráty čestných titulů a vyznamenání, trest ztráty vojenské a jiné hodnosti, trest propadnutí majetku, peněžitý trest, trest propadnutí věci nebo trest zákazu činnosti, pak jej uloží také v rámci souhrnného trestu. Zároveň platí, že souhrnný trest nesmí být mírnější než původně uložený. Pouze v případě, kdy má soud za to, že dříve uložení trest je dostatečný z hlediska ochrany společnosti a nápravy pachatele, tak upustí od uložení souhrnného trestu podle ustanovení § 44 Trestního zákona.¹³⁰

Trestný zákoník Slovenské republiky obsahuje specifické ustanovení, jehož ekvivalent v české úpravě nenalezneme. Jedná se o zásadu třikrát a dost, která se týká ukládání trestu při recidivě. V ustanovení § 47 odst. 2 nalezneme taxativní výčet trestných činů (například vražda, obchodování s lidmi, násilné překročení státní hranice aj.), při jejichž opětovném spáchání a splnění stanovených podmínek soud musí uložit trest odnětí svobody na doživotí. Mezi podmínky patří 1) jde o jeden z vymezených trestných činů; 2) trestný čin byl dokonán; 3) pachatel byl již dvakrát odsouzen za některý z vymezených trestných činů k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, přičemž tyto trestné činy mohly být pouze ve stádiu pokusu; 4) uložení takového trestu poslouží účinné ochraně společnosti; 5) není naděje, že by se pachatel mohl napravit uložení mírnějšího trestu odnětí svobody do 25 let. Pokud všechny tyto podmínky nejsou splněny, pak soud uloží trest odnětí svobody do 25 let, ale ne nižší, než 20 let.¹³¹

¹³⁰ Mencerová, I. *Mnohost' trestnej činnosti*. Bratislava: C. H. Beck, 2013, str 45-47.

¹³¹ Mašľanyová, D. a kolektiv. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk 2019, str. 162-163

6.2 Ruská úprava

6.2.1 Souběh trestných činů

Úprava souběhu trestných činů je obsažena v ruském Trestním zákoníku, jež byl přijat Státní dumou (ta představuje dolní komoru Federálního shromáždění Ruské federace) v květnu roku 1996 a schválen Radou federace (jež je horní komorou Federálního shromáždění) v červnu téhož roku.¹³² Trestní zákoník Ruské federace je tedy přes 20 let starý, což se odráží také v četnosti jeho novelizací. Zatímco trestní zákoník české republiky byl novelizován celkem 28krát¹³³, Ruský hmotněprávní předpis z oblasti trestního práva prošel novelizací více než 250krát. Aktuální znění je ze dne 29. května 2019¹³⁴ Trestní zákoník Ruské federace se dělí na obecnou a zvláštní část, kdy v obecné nalezneme základní zásady, definice, okolnosti vylučující protiprávnost, systém trestů a další. Na rozdíl od českého práva je v obecné části dále upravena trestní odpovědnost nezletilých (v článku 87 odst. 1 se následně dozvídáme, že osobou nezletilou je ten, kdo v době spáchání trestného činu překročil věk 14 let, ale nedosáhl věku 18 let¹³⁵). Zvláštní část je rozdělena do oddílů VII. až XII. podle objektu, který je Trestním zákoníkem chráněn (trestné činy proti osobě; hospodářské trestné činy; trestné činy proti veřejné bezpečnosti a veřejnému pořádku; trestné činy proti vládě; trestné činy proti vojenské službě; trestné činy proti míru a bezpečnosti lidstva).

Trestný čin je definován v článku 14 Trestního zákoníku a chápe se jím protiprávní, společensky nebezpečný čin, který je zakázán pod hrozbou trestu. V druhém odstavci je pak uvedeno, že za trestný čin se nepovažuje takové jednání, které sice splňuje znaky některého z trestných činů, ale vzhledem k jeho bezvýznamnosti nepředstavuje veřejné nebezpečí.¹³⁶ Trestní zákoník tedy definuje trestný čin z hlediska materiálního, primární pro určení, zda se osoba dopustila trestného činu či nikoliv, je společenská nebezpečnost jednání (ať už konání či nekonání) dané osoby. V této souvislosti pak v dalším článku nacházíme podrobnou kategorizace trestných činů, které jsou rozděleny celkem do čtyř skupin. Podle ruského Trestního zákoníku tak rozlišujeme trestné činy nevelké (příp. malé) závažnosti, střední závažnosti, dále trestné činy závažné a zvlášť závažné. V souladu s materiálním vymezením pojmu a upřednostněním kritéria společenské závažnosti je pak možné provést změnu

¹³² Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ, dostupné online http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/.

¹³³ Jde o údaj ke dni 5. října 2019.

¹³⁴ Jde o údaj ke dni 5. června 2019.

¹³⁵ Ustanovení čl. 87 odst. 1 Trestního zákoníku Ruské federace, dostupné online

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/43b57d6c014e99070854acf76d1627ac9a184239/.

¹³⁶ Ustanovení článku 14 Trestního zákoníku Ruské federace, dostupné online

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/43b57d6c014e99070854acf76d1627ac9a184239/.

kvalifikace trestného činu podle odstavce 6 článku 15. Ten říká, že s ohledem k okolnostem spáchání trestného činu a stupni jeho veřejného nebezpečí může soud v případě polehčujících okolností (a při neexistenci přitěžujících okolností) změnit kategorii trestného činu na méně závažnou, ale jen o jednu kategorii. Možnost snížení kategorie závažnosti je pak dále podmíněna výší uloženého trestu v konkrétním případě.¹³⁷

V následujících dvou člancích, a to článku 17 a 18 (článek 16 byl vypuštěn jednou z provedených novelizací k prosinci 2003) oddílu II. nazvaného Trestný čin¹³⁸ je definován pojem souběhu trestných činů a recidivy. Jde tedy o dvě formy mnohosti trestných činů v tom smyslu, v jakém byl tento pojem definován výše. Souběh trestných činů je v odstavci 1 článku 17 tedy vymezen tak, že jde o situaci, kdy dojde ke spáchání dvou a více trestných činů, za které osoba nebyla dříve odsouzena¹³⁹. Za souběh se pak nepovažuje případ, kdy je spáchání dvou a víc TČ podmínkou trestnosti podle zvláštní části. A konečně je pak na konci odstavce jedna stanoveno, že osoba je trestně odpovědná za každý spáchaný trestný čin. V druhém odstavci je zakotveno, že také jediné jednání, případně nečinnost, se považuje za souběh, pokud naplňuje znaky dvou nebo více trestných činů podle zvláštní části. Trestní zákoník tedy přímo nerozlišuje mezi jednotlivými druhy souběhu, nerozlišuje souběh vícečinný a jednočinný, stejnorodý a nestejnorodý, ale říká, že i jediné jednání, pokud naplní znaky dvou a více trestných činů, je hodnoceno jako souběh. V posledním odstavci pak nalezneme případ vyloučení souběhu trestných činů. Jde o situaci, kdy je trestný čin upraven jak obecnou, tak speciální normou. Tehdy se jednání posoudí pouze podle normy speciální a je vyloučeno užití ustanovení o souběhu trestných činů.¹⁴⁰ Jde tedy o případ, který v českém právu nazýváme poměrem speciality.

Ruské trestní právo, obdobně, jako české nebo slovenské, rozlišuje ideální a skutečný souběh trestných činů. Pokud osoba svým jednáním naplní znaky dvou nebo více trestných činů, jde o ideální konkurenci. Pokud jde o dvě postupná jednání, kdy se pachatel dopustí více

¹³⁷ Ustanovení článku 15 odst. 6 Trestního zákoníku Ruské federace.

¹³⁸ V originálu „Преступление“ (foneticky Prestupleniye), které lze přeložit právě jako trestný čin (viz například CSIRIKOVÁ, Marie a kol. *Česko-ruský odborný slovník z oblasti ekonomické, politické a právní*. 2. Praha: Linde Praha, 2008. ISBN 978-80-7201-749-2; str. 286 pojem trestný).

¹³⁹ V článku 17 odstavci 1 je uvedeno pouze „odsouzení“, zákoník se nezmiňuje o tom, že by muselo jít o pravomocné odsouzení. Jde tedy o stejné pojetí hranice pro souběh, jako v českém právu.

¹⁴⁰ Ustanovení článku 17 Trestního zákoníku Ruské federace.

trestných časů v odlišné době a odlišným jednání, označujeme tento případ jako souběh skutečný.¹⁴¹

6.2.2 Trestání souběhu trestných činů

Postup pro stanovení trestu pachatelí, který se dopustil několika trestných činů předtím, než byl za některý odsouzen, je popsán v článku 69 Trestního zákoníku. Prvním krokem je určit výši trestu za každý spáchaný trestný čin. Soudce tedy nejdříve vyměří s pomocí obecných zásad ukládání trestů (články 60-68 Trestního zákoníku) trest za každý čin zvlášť.¹⁴² Následně musí z těchto jednotlivých trestů vytvořit jeden, společný trest. Trestní právo v Rusku stanoví celkem 3 možnosti, jak lze takový trest stanovit. První možností je prosté přičtení jednoho trestu k druhému, a to buď celkově, nebo jen částečně. Zákon žádné bližší požadavky neuvádí, je však důležité poznamenat, že uložený trest musí být vyšší než trest, za trestný čin nejpřísněji trestný. Pokud je tedy stanoveno, že za jeden trestný čin by pachatel byl odsouzen k 5 letům odnětí svobody a za druhý k 8 letům, výsledný trest nesmí být nižší než 8 let.¹⁴³ Soudce tedy nemůže jako základ přijmout trest 5 let a přidat k němu například pouze 1 či 2 roky z druhého trestu. Konečný trest uložený částečným nebo úplným sčítáním by měl být přísnější než nejzávažnější trest uložený za trestný čin spáchaný v souběhu.

Trestní zákoník pamatuje i na situace, kdy není za různé trestné činy stanoven stejný druh trestu a v článku 71 stanoví poměr pro přepočítání některých trestů na trest odnětí svobody. Takto přepočítat lze například trest nucené práce (1 den nucených prací odpovídá 1 dni odnětí svobody), omezení svobody (2 dny omezení svobody se rovná 1 dni odnětí svobody) aj. Článek 71 v druhém odstavci pak říká, které tresty se vykonávají nezávisle: „Pokuta nebo odnětí práva na obsazení určitých funkcí nebo vykonávání určitých činností, odnětí zvláštního, vojenského nebo čestného titulu, třídního a státního vyznamenání v kombinaci s omezením svobody, zatčením, zadržením v disciplinární vojenské jednotce, odnětím svobody, jsou prováděny nezávisle.“¹⁴⁴

Výše uvedený způsob určování trestů má své zákonem stanovené limity. Obecná horní hranice je limitována délkou 25 let, ve výjimečných případech, jako v případě terorismu, ozbrojeného povstání, trestných činů proti míru a bezpečnosti lidstva a obdobných trestných

¹⁴¹ PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ: Общая часть УЧЕБНИК ДЛЯ БАКАЛАВРОВ [online]. Orenburg, 2016 [cit. 2019-06-07]. ISBN 978-5-4417-0659-9. Dostupné z: <http://www.oimsla.edu.ru/sites/default/files/1fCA7C.pdf>, str. 184-185.

¹⁴² Ustanovení článku 69 odst. 1 Trestního zákoníku Ruské federace.

¹⁴³ PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ, op. cit., str. 342.

¹⁴⁴ Ustanovení článku 71 odst. 1 Trestního Zákoníku Ruské federace.

činů je hranice posunuta do výše 30 let. Zákon dále stanoví následující limity trestu: po přidání trestu odnětí svobody nesmí trest překročit více než polovinu nejprísnějši sankce. Pokud je tedy osoba odsouzena za jeden trestný čin kde je maximální hranice 15 let odnětí svobody a za druhý kde je sankce 10 let, pak konečný trest nemůže být více než 22 let a 6 měsíců. Nejprísnějši sankce je 15 let a polovina z nich je 7 let a 6 měsíců, celkem tedy 22 let a šest měsíců. Ač je tedy obecná hranice stanovena na 25 let, v tomto případě by trest nesměl překročit hranici, jež byla vypočtena uvedeným způsobem.¹⁴⁵

Další omezení se pak vztahují na nedokončené trestné činy, tedy na pokus a přípravu. Článek 66 Trestního zákoník Ruské federace stanoví, že doba nebo výše trestu za přípravu trestného činu nesmí překročit polovinu maximální doby nebo výše nejzávažnějšiho druhu trestu stanoveného příslušným článkem a u pokusu jsou to tři čtvrtiny. Opět lze tento postup demonstrovat na příkladu. První trestný čin pachatel spáchal jako přípravu a maximální hranice je stanovena na 15 let, druhý spáchá ve formě pokusu a maximální hranice je 12 let. Pokud by šlo o dokonané trestné činy, soud by mohl uložit trest ve výši až 22,5 roku. Trest za přípravu však nesmí překročit polovinu maximální hranice a sankce tak bude zkrácena na 7,5 roku (1/2 z 15 let). U pokusu jsou to tři čtvrtiny a nejvyšší trest lze tedy uložit ve výši 9 let (3/4 z 12 let). Dále pak platí, že trest odnětí svobody nesmí trest překročit více než polovinu nejprísnějši sankce, zde je to tedy zmíněných 15 let, které však zkracujeme na 7 let a 6 měsíců, z nichž polovinu tvoří 45 měsíců. Maximální výše trestu, kterou by tedy soud v tomto konkrétním případě mohl uložit je 135 měsíců, tedy 11 let a 3 měsíce.¹⁴⁶

Druhý způsob, kterým lze souběh trestat přichází v úvahy tehdy, kdy nelze uložit společný trest za použití článku 71. K hlavnímu trestu tedy přistoupí trest další, vedlejší. Oba způsoby se uplatní tehdy, pokud je alespoň jeden ze sbíhajících se trestu závažný nebo zvlášť závažný.

Pokud se však jedná o trestné činy malé nebo střední závažnosti, využije soudce třetí možnost trestání, a to absorpci.

Jde tedy o to, že jeden, prísnějši trest, absorbuje, řekněme tedy pohltí, trest za trestný čin, který je méně závažný. I přesto je však nutné stanovit trest pro každý trestný čin zvlášť a až poté uložit trest společný na základě absorpce. Tento postup je odůvodněn zásadami trestnosti

¹⁴⁵ PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ, op. cit., str. 344.

¹⁴⁶ PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ, op. cit., str.345.

a individualizace. Trestnost činu tedy musí být stanovena u každého spáchaného trestného činu a zároveň jde také o naplnění požadavku individualizace ukládání trestů.

Pokud dojde k situaci, kdy je osoba odsouzena za jeden trestný čin a teprve poté dojde k odhalení dalšího trestného činu, jde také o souběh a pro soudce jsou stanoveny kroky, jak postupovat. Mechanismus pro stanovení konečného trestu za takový souběh se rozpadá do dvou fází: 1) určení trestu za souběh trestných činů a 2) určení délky trestu. V souladu s pravidly souběhu je nutné uložit trest za každý jednotlivý trestný čin, což platí i zde. Je však nutné započítat do konečného trestu délku trestu, který již pachatel vykonal. Pokud mu tedy byl za první trestný čin stanoven trest 2 let a pachatel již jeden rok trestu vykonal, a za druhý trestný čin soudce uložil 4 roky, je konečný trest roven 6 letům. Vzhledem k tomu, že pachatel již rok trestu vykonal, bude jeho délka stanovena na dobu 5 let.¹⁴⁷ Jde tedy o dvoufázový postup uložení trestu, přičemž tento postup není bez důvodu. Jde například o to, že pokud by bylo spáchání těchto trestných činů známo okamžitě, konečný trest by byl určen na dobu 6 let. Pokud by však byl uložen trest 5 let (a nikoli 6 let s tím, že vykonaný rok se odečte od dalšího výkonu trestu), znamenalo by to, že potrestání by bylo méně přísné a pachatel by tak byl privilegován za to, že jeho trestná činnost vyšla najevo později. Další dopad pak představuje amnestie – pokud by byla vyhlášena amnestie pro odsouzené na dobu až 5 let, pachatel by byl do této amnestie zahrnut, přestože reálně by byl jeho trest v délce 6 let.¹⁴⁸

6.3 Recidiva a její trestání podle Trestního zákoníku Ruské federace

Vymezení recidivy nalezneme v článku 18. Na rozdíl od souběhu jde o situaci, kdy osoba spáchá úmyslný trestný čin a již dříve byla pro úmyslný trestný čin odsouzena. Trestní zákoník pak dále rozlišuje recidivu nebezpečnou a zvlášť nebezpečnou. Toto rozlišování je jeden z příkladů, kdy se uplatní kategorizace trestných činů podle jejich veřejné škodlivosti, resp. nebezpečnosti. Recidivu lze označit za nebezpečnou ve dvou případech, a to tehdy, když se osoba dopustila závažného trestného činu, za který byla odsouzena k trestu odnětí svobody, pokud byla již dříve tato osoba dvakrát nebo vícekrát odsouzena za úmyslný trestný čin střední závažnosti k trestu odnětí svobody; nebo pokud se dopustila závažného trestného činu, jestliže byla dříve odsouzena za závažný nebo zvlášť závažný trestný čin k trestu odnětí svobody. Zvlášť nebezpečná recidiva je pak typizována vyšší mírou společenské nebezpečnosti a označují se tak případy, kdy se osoba dopustila závažného trestného činu, za který byla

¹⁴⁷ PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ, op. cit., str. 348 a ustanovení čl. 69 odst. 5 Trestního zákoníku Ruské federace.

¹⁴⁸ PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ, op. cit., str. 348.

odsouzena k trestu odnětí svobody, pokud byla dříve tato osoba odsouzena dvakrát za závažný trestný čin k odnětí svobody; nebo se osoba dopustila zvláště závažného trestného činu, pokud byla dříve odsouzena za závažný nebo zvláště závažný trestný čin.¹⁴⁹

Při posouzení, zda jde o recidivu se pak nepřihlíží k odsouzení za trestný čin malé závažnosti, k odsouzení v době, kdy nebyla osoba zletilá (tedy nedosáhla věku 18 let) a také k odsouzení, které bylo podmíněně odloženo nebo došlo k odložení výkonu trestu. Pokud se tedy osoba dopustí trestného činu znovu, nebude takové jednání označeno za recidivu ve smyslu Trestního zákoníku Ruské federace.

Při ukládání trestu se přihlídnou k povaze a stupni veřejného ohrožení dříve spáchaných trestných činů, k okolnostem, za kterých byl nápravný účinek předchozího trestu nedostatečný, a také k povaze a stupni veřejného ohrožení nově spáchaných trestných činů. Zákoník tak stanoví vedle základních zásad ukládání trestu také další podmínky, které je soudce povinen vzít v úvahu při rozhodování o trestu. Opět hraje hlavní roli hledisko společenské závažnosti a nebezpečnosti spáchaných trestných činů. Soudce vybere při ukládání trestu trestní sazbu, jež je nejpřísněji trestná a trestní zákoník stanoví, že trest nesmí být nižší, než 1/3 maximálního trvání trestu. Dolní hranice trestní sazby se tedy upraví, a to tak, aby nebyla nižší, než kolik se rovná 1/3 horní hranice. Pokud je tedy stanovena hranice pro odnětí svobody v délce 2 měsíců až 5 let, dolní hranice se zvedá a nesmí být nižší, než 20 měsíců, které představují 1/3 z 5 let. Pokud by došlo k tomu, že vypočtená 1/3 z horní hranice trestní sazby je nižší, než dolní hranice, pak bude trest uložen v rámci zákoníkem stanovené doby. Pokud soud zjistí, že existují polehčující okolnosti podle čl. 61, pak nemusí aplikovat pravidlo zvýšení dolní hranice na 1/3 z horní hranice trestní sazby. Ve výjimečných případech podle čl. 64 soud výše popsané pravidlo aplikovat nesmí a trest může být uložen i pod dolní hranicí trestní sazby.

6.4 Porovnání české a zahraniční úpravy

Při porovnání české úpravy souběhu trestných činů a jeho trestání je jistě více zajímavé vzájemné srovnání naší úpravy a úpravy Ruské. Slovenská republika vychází v drtivé většině ze stejných zásad, uplatňuje obdobné postupy při hodnocení souběhu a ukládání trestu za trestné činy. Přesto můžeme drobné odlišnosti nalézt. Prvně jde o odlišný vývoj zásady asperace, která byla až do roku 2012 využívána na Slovensku ve větší míře, neboť soud byl povinen zpřísnění trestu aplikovat nejen při zvýšení maximální horní hranice, ale zákon zároveň ukládal povinnost uložit trest v jeho horní polovině. Právě povinnost uložit trest v horní polovině byla ze

¹⁴⁹ Ustanovení článku 18 Trestního zákoníku Ruské federace.

slovenské úpravy vypuštěna. Dalším drobným rozdílem je nutnost uložit při ukládání souhrnného trestu také peněžité trest a zákaz činnosti, pokud byly uloženy dřívějším rozsudkem. V české úpravě tyto tresty není nutné uložit.

Jako zajímavost pak uvádím připomínku, že na Slovensku přijali novou právní úpravu hmotného práva o 4 roky dříve než v České republice, a navíc ve stejném roce přijali novou úpravu trestního práva procesního, zatímco u nás je stále účinný zákon, který byl přijat v roce 1961, tedy v době, kdy jsme byly součástí jiného státního útvaru a kdy panovaly naprosto odlišné společenské, politické i právní poměry. Důsledkem je pak stovka provedených novelizací, které právě tyto nedostatky mají napravit.

Při porovnání s ruskou úpravou je situace zcela odlišná. Stejně, jako u nás nebo na Slovensku, rozlišují v Rusku jednočinný a vícečinný souběh, stejnorodý i nestejnorodý. Oproti naší úpravě však mají přímo v zákoníku zakotveny ustanovení, která obsahují definici souběhu a recidivy.

Diametrální rozdíl pak spatřuji při úpravě trestání souběhu trestných činů i recidivy. Zřejmě největší odlišností je postup při stanovení trestu, kdy na rozdíl od naší úpravy, musí soud stanovit trest za každý trestný čin zvlášť a až následně rozhodne o jednom, společném trestu. Trestní zákoník navíc obsahuje konkrétní postupy pro stanovení takového trestu. Další specifičností ruské úpravy je stanovení různých limitů při ukládání trestů, kdy rozlišujeme obecnou horní hranici, hranici stanovenou pro konkrétně vymezené trestné činy a dále hranici stanovenou pro případy pokusu a přípravy. Také při trestání recidivy se uplatňují jiné zásady, což úzce souvisí s materiálním pojetím trestného činu, kdy je upřednostněna společenská nebezpečnost před formálními znaky. Z toho důvodu rozlišují v Rusku nebezpečnou a zvlášť nebezpečnou recidivu. Stejně tak se hledisko nebezpečnosti uplatní při ukládání trestu recidivistovi.

Některé z aktuálně účinných institutů ruského práva měly svůj odraz v úpravě, která u nás byla zakotvena v období do roku 1989 a případně také krátce po něm. Až do přijetí nového Trestního zákoníku se do značné míry uplatňovalo materiální pojetí trestného činu, naproti tomu je dnes trestný čin definován formálními znaky. Obdobně jsme i u nás byla zavedena kategorie zvlášť závažného recidivisty, která však nemá v současném Trestním zákoníku své místo.

7 Úvahy de lege ferenda

Mám-li zvážit českou úpravu souběhu a jeho trestání, pak musím začít s obecnějšími úvahami. Mencerová ve své knize *Mnohost' trestnej činnosti* předkládá úvahu, zda by měl být trest za jednočinný a vícečinný souběh diferencovaný a pachatel vícečinného souběhu trestán přísněji než pachatel, který se dopustil více trestných činů v souběhu jednočinném. Současná úprava toto rozlišení nezná. Proto si nutně musím položit otázku, zda by taková diference byla vhodná a účelná. Odpovědí, kterou pak sama sobě odpovídám, zní nikoliv. Nedomnívám se, že pachatel trestných činů, jež se sbíhají spácháním více skutků, má být trestán podle jiných zásad, než pachatel, jež se dopustil trestných činů v jednočinném souběhu. K tomuto závěru mě vede skutečnost, že pachatel skutečně nebyl poučen o tom, jaké následky má spáchání trestného činu, nebyl tedy „varován“ odsuzujícím rozsudkem. V tomto ohledu mám tedy za to, že je česká úprava v souladu se zásadami spravedlnosti a přiměřenosti trestu. A v případě, kdy je počet trestných činů značný, může soud využít ustanovení § 42 písm. n), kdy je spáchání více trestných činů přitěžující okolností, nebo může zvýšit horní hranici trestní sazby o jednu třetinu podle § 43 odst. 1 Trestního zákoníku. Tyto možnosti soudci umožňují individuální posouzení každého případu zvlášť a díky tomu může uložit skutečně individualizovaný, spravedlivý a účinný trest, který má v ideálním případě pachatele odradit od další trestné činnosti.

Dále se mi nabízí otázka, zda je trestání pachatelů souběhu dostatečně přísné a zda by nebylo vhodnější více implementovat do právní úpravy zásadu kumulační či asperační. Lze namítat, že na rozdíl od singulární trestné činnosti pachatel zasáhl chráněný statek vícekrát, a proto by jeho trest měl být přísnější. Zde však také docházím k závěru, že možnost využít v konkrétních případech ustanovení § 42 písm. n) nebo § 43 odst. 1 je dostatečné pro uložení trestu za sbíhající se trestné činy. Trest, aby byl účinný, musí být spravedlivý a přiměřený. Jeho smyslem je varovat, vychovávat a usměrňovat život pachatele tak, aby se napříště zdržel dalšího porušování Trestního zákoníku. Výrazné zpřísnění trestu pak má opačný účinek. Domnívám se, že výchovná funkce by měla mít přednost před tou represivní a pachatel sbíhajících se trestných činů musí být odsouzením upozorněn na to, že svým jednáním spáchal trestný čin a takové jednání je pak také potrestáno. V tomto případě pak ovšem neshledávám dostatečnou úpravu trestání recidivy, neboť v tomto případě pachatel varován byl a trest požadovaný výchovný účinek neměl. Opět lze sice přihlídnout k opětovnému spáchání trestného činu jako k přitěžující okolnosti a při opětovném spáchání zvlášť závažného zločinu lze uložit trest v horní polovině trestní sazby, která se o třetinu zvýší, ale postrádám úpravu pro trestání recidivy trestných činů, které nelze kvalifikovat jako zvlášť závažné. Není-li sporné, že je

recidiva závažnější případ mnohosti trestné činnosti, pak se mi nezdá dostatečné, že obě lze pokládat za obecně přitěžující okolnost a pro obě formy mnohosti trestné činnosti je za splnění daných podmínek možné zvýšit horní hranici trestní sazby o jednu třetinu. V tomto případě mi chybí určitá možnost, kterou by mohl soudce při ukládání trestu recidivistovi využít. Opět by se mělo jednat pouze o možnost, nikoliv povinnost, tedy aby měl soudce prostor zvážit, zda by bylo účelné a vhodné takové možnosti využít či nikoliv. Příkladem takového zpřísnění trestu za recidivu by mohla být možnost zvýšit dolní hranici trestní sazby. Pokud by tedy pachatel znovu spáchal například trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, kde je rozpětí trestní sazby stanovena od 6 měsíců do tří let, pak by měl soud možnost zvýšit spodní hranici o jednu třetinu, zde tedy o 2 měsíce. Uložený trest by tak v případě recidivy nemohl být nižší, než 8 měsíců. V případě, kdy není stanovena spodní hranice, pak by se její zvýšení odvíjelo od horní hranice. Například u trestných činů, za které lze uložit až dva roky odnětí svobody by spodní hranice činila minimálně 2 měsíce, u horní hranice 3 roky by to byly 3 měsíce apod. Výše spodní hranice by pak vždy měla být přiměřená a odvislá od závažnosti toho kterého trestného činu.

Obecně mám tedy za to, že česká úprava trestání souběhu trestných činů je velice vyvážená, dává dostatek prostoru pro individuální posouzení konkrétních trestných činů a okolností, za kterých k nim došlo a je tedy nastavena tak, aby pachatel byl primárně poučen, a nikoliv nepřiměřeně potrestán. Konstrukce úhrnného a souhrnného trestu pokládám za správné, neboť případné ukládání více trestů vedle sebe je neúčelné a vede k absurdním trestům. Kladně také hodnotím to, že soudce má vždy pouze možnost zpřísnit ukládaný trest, nikoliv povinnost, neboť jedině tak může dle mého názoru soudce rozhodovat spravedlivě a individualizovaně. Pouze bych doplnila úpravu o možnost zpřísnění trestu při recidivě trestných činů, které nejsou zvláště závažnými zločiny, a to v souladu s tím, že recidiva je závažnější formou mnohosti.

Závěr

V úvodu jsem vytyčila několik cílů, které jsem touto prací měla v úmyslu naplnit. Jedním z dílčích cílů bylo popsat a vysvětlit co si pod pojmem souběhu trestných činů představit a jak tento institut trestního práva lze charakterizovat. Z toho důvodu jsem se proto věnovala v úvodních kapitolách pojmům skutku, mnohosti trestné činnosti, souběhu a recidivy. Veškeré tyto pojmy a jejich vysvětlení nenalezneme v žádném z předpisů trestního práva, jejich vymezení tak nacházíme v odborné literatuře, doktríně a judikatuře. Vzhledem k tomu, že jsou tyto pojmy definovány jednotně a konstantně již několik let, nečiní jejich vymezení potíže. Skutečnost, že vymezení souběhu a recidivy není obsaženo v právních předpisech nepovažuji za nedostatek. V ruském právu sice toto vymezení v trestním zákoníku existuje, nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o obdobné vymezení, jaké uvádí česká a také slovenská teorie, nemám za to, že je nezbytné, aby také náš zákoník obsahoval takovéto ustanovení.

Již v prvních kapitolách své práce jsem se snažila poukázat na odlišnosti mezi souběhem trestných činů a jiných institutů trestního práva, které by však při nedostatečné informovanosti mohly být zaměněny se souběhem. Jde o trestnou součinnost a pokračování v trestném činu. Pozornost jsem pak věnovala také druhé formě mnohosti trestných činů, a to recidivě. Charakteristikou těchto fenoménů jsem se pak snažila naplnit jeden z mých cílů – odlišit souběh trestných činů od recidivy a pokračování v trestném činu.

V kapitole věnující se souběhu trestných činů je krátce pojednáno o rozlišení jednotlivých forem souběhu, a také judikatuře, která se týká jednočinného souběhu. Vzhledem k tomu, že je teorií přijímán s rozpaky jednočinný souběh stejnorodý, snažila se konfrontovat názory několika odborníků, kteří se k této formě souběhu vyjadřují. Převažujícím názorem je, že jde o pouhou formální kategorii, neboť spáchání stejného trestného činu jedním skutkem nepovažují za souběh, ale za spáchání jednoho trestného činu. V praxi je pak tento názor aplikován, soudy v těchto případech neukládají úhrnné či souhrnné tresty.

Ve třetí kapitole jsem poukázala na problematiku zdánlivého souběhu, tedy na případy, kdy se navenek jeví, že se jedná o souběh trestných činů, nicméně fakticky a po právu jde pouze o jediný trestný čin. Můžeme také říci, že se jedná o případy vyloučení souběhu – tradičně se uvádí vyloučení jednočinného souběhu, ale jak je v práci uvedeno – někteří z autorů literatury se domnívají, že se jedná také o případy vyloučení vícečinného souběhu. Jak je uvedeno v textu práce – já považuji uvádění případů vyloučení vícečinného souběhu za nadbytečné. Potíže u zdánlivého souběhu může činit případ faktické konzumpce. Vyloučení souběhu nastane

v případě, kdy je jeden z trestných činů prostředkem relativně malého významu ve srovnání se základním deliktem cílovým nebo vedlejším, málo významným výsledkem základního deliktu cílového. To, zda se jedná o faktickou konzumpci pak závisí na konkrétních okolnostech daného případu. Problematicke faktické konzumpce se věnuje Koudela v článku *Opomíjené možnosti faktické konzumpce*, kde upozorňuje na nejednotnou judikaturu soudů a potenciální právní nejistotu z toho plynoucí.¹⁵⁰ S tímto názorem souhlasím, neboť soudce při rozhodování, zda vzájemný vztah dvou trestných činů posoudí jako faktickou konzumpci či nikoliv, nemá žádné konkrétní vodítko, kromě své vlastní úvahy a znalosti okolností, za nichž byl trestný čin spáchán. Koudelka pak trefně naráží na metodiku Nejvyššího soudu týkající se nemajetkové újmy na zdraví, která slouží jako prostředek sjednocování judikatury. Lze si tedy představit, že by Nejvyšší soud vydal obdobnou metodiku s pokyny týkající se posuzování případů faktické konzumpce.

V další části diplomové práce jsem se věnovala účinkům souběhu, a to jak hmotněprávním, tak procesněprávním. Zároveň jsem tím přispěla k naplnění dalšího z vytyčených cílů, konkrétně byla v kapitole páté věnována pozornost trestu úhrnnému a souhrnnému, jakožto speciálním druhům trestu, které se ukládají právě pachatelům sbíhajících se trestných činů. Předně jsem se zaměřila na zásady trestání, které podrobně rozebírá Tolar v knize *Trest úhrnný a souhrnný*. Na rozdíl od obecného vymezení souběhu můžeme v Trestním zákoníku najít ustanovení, které tyto dva tresty vymezuje a stanoví podmínky jejich uložení. Následně pak v souladu s cíli mé práce popisují trestání pokračování v trestném činu a trestání recidivy.

V šesté kapitole je předloženo pojednání o úpravě ve slovenském a ruském právu. Důvod, proč jsem zvolila právě tyto dva státy, jsem uvedla již v samotném textu diplomové práce. Zdrojem při psaní kapitoly o slovenské úpravě mi byla kniha *Mnohost' trestnej činnosti*, přičemž jiný zdroj jsem využila pouze při krátkém pojednání o zásadě třikrát a dost, neboť kapitoly o úpravě souběhu a jeho trestání jsou v dostupné literatuře slovenských autorů velice stručné. Vzhledem k tomu, že úprava na Slovensku je téměř totožná s tou naší, považuji za zajímavější poznání úpravy v Rusku. Podkapitola věnující se ruské úpravě souběhu je rozsáhlejší, než ta obsahující popis slovenské úpravy. Odůvodnila bych to zejména odlišností právních, kulturních a společenských poměrů, kvůli čemuž jsem se snažila více přiblížit trestní právo Ruska jako celek, nikoliv pouze úpravu souběhu. Samozřejmě obsáhnout veškeré

¹⁵⁰ KOUDELA, Radomír. *Opomíjené možnosti faktické konzumpce*. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 9, s. 215.

odlišnosti by vydalo na samostatnou práci, nicméně věřím, že veškeré důležité instituty jsem ve své práci popsala. Za zajímavé považuji velice podrobnou úpravu souběhu a jeho trestání v ruské trestním zákoně, přičemž postup, kterým se soudce při ukládání trestu řídí, je odlišný od postupu českých soudců. Nepovažuji za nutné zde opakovat stejné informace, které jsem uvedla v diplomové práci, proto bych zde ráda shrnula, že ruskou úpravu považuji za velice podrobnou a tím také pro soudce do značné míry svazující. Vzhledem k tomu, že trestní právo Ruské federace je dle mého názoru zpátečnické a dovolím si říci totalitní (domnívám se, že trest smrti, který je v ruském právu stále zakotven, nemá v demokratickém právním státu své místo, neboť tento trest dozajista nemůže naplnit hlavní smysl trestu – nápravu pachatele; stejně tak materiální pojetí trestného činu není charakteristické pro demokratické státy), nelze dost dobře porovnat naši úpravu, a tu Ruskou. Přesto považuji tento exkurz za velice zajímavý a poučný.

Konečně jsem pak také celou jednu kapitolu věnovala svým názorům *de lege ferenda*, kde předkládám své názory a postřehy k úpravě a trestání souběhu trestných činů. Zaměřuji se na trestání souběhu a recidivy, které není dle mého názoru dostatečně diferencované a predestírám svůj návrh, kdy by při trestání recidivy došlo ke zvýšení dolní hranice trestu, aby tak byl pachatel – recidivista potrestán přísněji než ten, který se dopustí souběhu, a to v souladu s názorem, že recidiva je závažnějším případem mnohosti trestných činů.

Jak je uvedeno již v úvodu, při psaní diplomové práce jsem vycházela z aktuálních znění zákonů České republiky, Slovenské republiky a Ruské federace, z odborné literatury a z judikatury českých, případně československých soudů. Při psaní diplomové práce jsem užívala převážně metody analýzy, popisu, explanace, komparace a syntézy. V menší míře jsem také využila metody indukce a dedukce.

Seznam zdrojů

Seznam použité literatury

1. CSIRIKOVÁ, Marie a kol. *Česko – ruský odborný slovník z oblasti ekonomické, politické a právní*. 2. Praha: Linde Praha, 2008. ISBN 978-80-7201-748-5.
2. DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I.díl*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-790-4
3. CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F.; STOČESOVÁ, S. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8
4. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání podle stavu k 1. 10. 2017*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3
5. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3
6. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. C.H.Beck, Praha, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2
7. KOUDELA, Radomír. *Opomíjené možnosti faktické konzumpce*. Trestněprávní revue. 2015
8. MAŠLANYOVÁ, D. a kolektiv. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část*. Plzeň: Aleš Čeněk 2019. ISBN 978-80-7380-772-6.
9. MENCEROVÁ, I. *Mnohosť trestnej činnosti*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-17-6
10. NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-291-2
11. NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-509-0
12. PLOTNIKOV, A.I. *УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ: Общая часть УЧЕБНИК ДЛЯ БАКАЛАВРОВ* [online]. Orenburg, 2016
13. TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný. 1*. Praha: Československé akademie věd, 1963
14. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ M. *Systém českého trestního práva. 1. vydání*. Novatrix, Praha, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9
15. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. přepracované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7

16. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5

Seznam judikatury

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 5. 1984, R 8/1985 tr. (sp. zn. 3 Tz 6/84).
2. Zpráva Trestněprávního kolegia Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky, červen 1976, Č. 41/1976 sb. rozh.
3. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 1. 1996 R 35/1998 S. (sp. zn. 9 To 334/95).
4. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky R 18/2011 tr. (sp. zn. 8 Tdo 150/2010).
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky R 10/1987 tr. (sp. zn. 11 To 49/86).
6. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky R 35/2011 tr. (sp. zn. 8 Tdo 1499/2010).
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 19. listopadu 1962, R 13/1963 tr. (sp. Zn. 9 Tz 30/62).
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 19. září 1967, R 13/1968 tr. (sp. zn. 1 Tz 40/67).
9. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. listopadu 1997 R 33/1998 tr. (sp. zn. 1 Tzn 13/97).

Internetové zdroje

1. Milan Svoboda, právník z kanceláře Veřejného ochránce práv, citace pochází z článku *Česko má dvakrát víc vězňů, než je v Evropě běžné. Na vině jsou dlouhé tresty a recidiva*, publikovaného dne 8.4.2019 na webu České televize; dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2781821-cesko-ma-dvakrat-vic-veznu-nez-je-v-evrope-bezne-na-vine-jsou-dlouhe-tresty-a>.
2. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, [cit. 28. 2. 2019] dostupný online <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>
3. Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ, dostupné online http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699
4. PLOTNIKOV, A.I. УГОЛОВНОЕ ПРАВО РОССИИ: Общая часть УЧЕБНИК ДЛЯ БАКАЛАВРОВ [online]. Orenburg, 2016 [cit. 2019-06-07]. ISBN 978-5-4417-0659-9. Dostupné z: <http://www.oimsla.edu.ru/sites/default/files/1fCA7C.pdf>

Ukládání trestů při souběhu trestných činů

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje institutu souběhu trestných činů, kdy na počátku vymezuje základní pojmy jako je skutek, mnohost trestné činnosti a samotný pojem souběhu. Zároveň se snaží o odlišení souběhu trestných činů od recidivy a pokračování v trestném činu. Dále se práce zaměřuje na dopad souběhu trestných činů na vinu pachatele a uložení trestu. V práci jsou rozebrány jednotlivé zásady trestání souběhu trestných činů včetně pojednání o úhrnném a souhrnném trestu, a opět jsou vymezeny odlišnosti od trestání recidivy a pokračování v trestném činu. Součástí práce je také vymezení důvodů vyloučení souběhu trestných činů. Významná část práce se věnuje porovnání české úpravy se zahraniční, konkrétně s úpravou na Slovensku a v Rusku. Závěrem je pak předestřen názor de lege ferenda.

Klíčová slova

Souběh trestných činů, skutek, úhrnný trest, souhrnný trest

The imposition of penalties on the concurrence of criminal offenses

Abstract

The thesis deals with the institute of concurrence of criminal offenses, at the beginning it defines basic terms such as deed, multiplicity of crime and the concept of concurrence itself. It also deals with the distinction between concurrence of crimes from recidivism and continuation of criminal offenses. Furthermore, the thesis focuses on the impact of concurrence of crimes on the guilt of the offender and the imposition of punishment. The thesis discusses the principles of the imposition of punishment of concurrence of criminal offenses, including the treatise on cumulative punishment and aggregate punishment, and again the differences from punishment of recidivism and continuation of criminal offenses are defined. Another part of the thesis examines reasons for exclusion of concurrence of criminal activity. The significant part of thesis is also comparison between Czech legal regulation of the concurrence of the crimes and the Slovak and Russian legal regulation. At the end of the thesis is presented the opinion *de lege ferenda*.

Key words

Concurrence of criminal offenses, deed, cumulative punishment, aggregate punishment